

Metodologija i smjernice za intervjue usmene historije

MEMORIJALNI
CENTAR
SREBRENICA

Hasan Hasanović
Ann Petrila

Metodologija i smjernice za intervjue usmene historije

Srebrenica, 2025.

Autori:

Hasan Hasanović i Ann Petrila

Urednik (engleski jezik):

Ann Petrila

Urednik (bosanski jezik):

dr. Mirsad Kunić, Samra Halilović, Omer Hasanović i Jasmina Dervišević Gobeljić

Saradnici na projektu izrade metodologije:

dr. Emir Suljagić, dr. Badema Pitić, dr. Jasmin Mujanović, dr. Mirsad Kunić, dr. Nirha Efendić, Azir Osmanović, Armin Šuvalić i Amra Begić

Recenzenti: dr. Emir Suljagić i dr. Mirsad Kunić

Dizajn i priprema za štampu: Hajrunisa Džananović

Izdavač: Memorijalni centar Srebrenica-Potočari Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine

U ime izdavača: dr. Emir Suljagić

© 2025 - Memorijalni centar Srebrenica. Sva prava pridržana.

Ovaj dokument predstavlja zvaničnu metodologiju usmene historije napisan za potrebe Memorijalnog centra Srebrenica - Potočari, Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine.

ISBN: 978-9926-8746-4-3

CIP zapis je dostupan u COBISS.BH sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH pod ID brojem: 65291014

Memorijalni centar Srebrenica-Potočari
Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine
Potočari bb, 75430 Srebrenica, Bosna i Hercegovina
+387 56 991 940
www.srebrenicamemorial.org

MEMORIJALNI
CENTAR
SREBRENICA

SADRŽAJ

UVOD / RIJEČ DIREKTORA	5
HISTORIJSKI KONTEKST GENOCIDA U SREBRENICI	6
RAZVOJ PROJEKTA USMENE HISTORIJE MEMORIJALNOG CENTRA	
SREBRENICA	10
METODOLOGIJA	11
METODOLOGIJA PREDINTERVJUA	11
UPITNIK PREDINTERVJUA	12
UPITNIK PREDINTERVJUA	13
PRIPREME ZA INTERVJU USMENE HISTORIJE	17
METODOLOGIJA ZA INTERVJU USMENE HISTORIJE	18
POČETAK	18
INTERVJU	18
INTERVJU USMENE HISTORIJE	22
(GLAVNI UPITNIK)	22
INTERVJU USMENE HISTORIJE	43
DJEČIJI UPITNIK	43
NAKON INTERVJUA	52
IZJAVA O POVJERLJIVOSTI PODATAKA	53

UVOD / RIJEČ DIREKTORA

Kada je izvršen genocid u Srebrenici nad bosanskim Muslimanima (Bošnjacima) u julu 1995. bila je to užasna trauma. Narod je bio u šoku i nevjerici, zbog čega im je u to vrijeme bilo teško da prepričaju pomenute događaje. Genocid je nepovratno uništio gotovo sve aspekte njihovih života, ostavljajući preživjele i porodice žrtava u stalnoj borbi s posljedicama rata i stravičnih zločina. Iako su nastojali obnoviti svoje živote, suočavali su se s ogromnim teretom traženja nestalih članova porodica, identifikacijom i dostojanstvenim ukopavanjem pronađenih posmrtnih ostataka.

Borba za pravdu i uspostavljanje Memorijalnog centra Srebrenica bila je predvođena preživjelima i članovima porodica žrtava genocida, koji su se istovremeno borili sa posljedicama dubokih trauma. Na inicijativu Majki Srebrenice, međunarodna zajednica, putem OHR-a, osnovala je Memorijalni centar Srebrenica s primarnim ciljem kolektivnog ukopa žrtava i obilježavanja godišnjice genocida.

Dvadeset i pet godina nakon osnivanja, Memorijalni centar je promijenio svoju primarnu ulogu, postajući veliki centar za izložbe i edukativne prezentacije o genocidu. Postao je i mjesto za lokalna i međunarodna naučna istraživanja te akademske konferencije. Danas, Memorijalni centar privlači posjetioce iz cijelog svijeta koji dolaze kako bi se edukovali o genocidu u Srebrenici i odali počast njegovim žrtvama.

Kao direktor Memorijalnog centra, želio sam da posebno naglasimo važnost svjedočenja preživjelih i porodica žrtava genocida. Dok je Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) bio fokusiran na utvrđivanje činjenica i identifikaciju počinitelja ratnih zločina, našem Memorijalnom centru bio je potreban specifičan projekat usmene historije. Ovaj projekat ima za cilj prikupljanje i očuvanje svjedočenja preživjelih, koja će igrati ključnu ulogu u borbi protiv poricanja i historijskog revizionizma.

Projekt usmene historije pažljivo je koncipiran, uključujući proces istraživanja s kulturološki prilagođenim pitanjima, u skladu s područjem na kojem je genocid počinjen i traumama žrtava, uz prethodnu pisanu saglasnost učesnika. Ovaj protokol predstavlja prvi takav projekat u bivšoj Jugoslaviji, razvijen uz međunarodnu saradnju i recenziran od strane akademskih radnika iz Bosne i Hercegovine i inostranstva.

Audio i video intervjui sačuvani kroz ovaj projekat biće dostupni za nastavne i edukativne svrhe akademskim radnicima, istraživačima i svima koji žele dublje razumjeti iskustva preživjelih i članova porodica žrtava genocida. Svjedočenja preživjelih i njihova sjećanja na ubijene članove porodica imaju neprocjenjivu vrijednost i značaj u očuvanju istine i borbi protiv poricanja.

HISTORIJSKI KONTEKST GENOCIDA U SREBRENICI

Godine 1987. Slobodan Milošević preuzeo je vlast u Srbiji, geografski najvećoj od šest republika koje su činile Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju. Ostale republike bile su Hrvatska, Bosna i Hercegovina (BiH), Slovenija, Makedonija i Crna Gora. Dvije autonomne pokrajine unutar federacije, Vojvodina i Kosovo, pripadale su Srbiji. Milošević je odmah započeo kampanju za centralizaciju vlasti, što je rezultiralo time da su jugoslovenske republike počele proglašavati nezavisnost od 1991. do 1992. godine. Srbija je također počela podržavati pobunu srpskog stanovništva u Hrvatskoj i BiH.

Početkom januara 1992. godine, u cilju uspostavljanja Velike Srbije, politička stranka SDS, koju je podržavao Miloševićev režim, uspostavila je srpsku paradržavu pod nazivom Srpska Republika Bosna i Hercegovina, kasnije poznatu kao Republika Srpska. Socijalistička Republika BiH je 29. februara i 1. marta 1992. godine održala referendum o nezavisnosti od Miloševićeve Jugoslavije. Velika većina građana BiH podržala je nezavisnost.

Kao odgovor na referendum, SDS je 1. marta 1992. godine naredio postavljanje barikada oko Sarajeva, čime je započela četverogodišnja opsada glavnog grada BiH. Nasilje se brzo proširilo širom zemlje i obuhvatilo istočnu Bosnu. Regija srednje Podrinje, koja se sastoji od Srebrenice, Zvornika, Vlasenice, Bratunca i nekoliko drugih opština, bila je okupirana od strane srpskih snaga, posebno zbog svoje blizine Srbiji.

Kada je Srebrenica okupirana 18. aprila 1992. godine, u gradu je ostalo nekoliko stotina stanovnika. Tokom dvadesetak dana pod srpskom kontrolom, Srebrenica je bila pogođena pljačkama, bezakonjem i ratnim zločinima.

Krajem aprila 1992. godine, pripadnici Teritorijalne odbrane Republike BiH pružili su otpor i prisilili srpske snage da napuste grad. Srebrenica je tada postala utočište za desetine hiljada bošnjačkih izbjeglica iz cijele istočne Bosne, ali je bila opkoljena srpskim snagama koje je podržavala susjedna Srbija. Dok je Teritorijalna odbrana R BiH nastavila da se odupire napadima srpskih snaga, život u enklavi postajao je sve teži; humanitarni uslovi su bili užasni, a broj civilnih žrtava neprekidan.

Od ljeta 1992. godine, glad je dominirala životima stanovnika srebreničke enklave. Kada su predratne zalihe hrane bile iscrpljene, stanovnici su morali jesti hranu koja se obično ne koristi. Mnogi civili su umrli od gladi.

U ljeto i jesen 1992. godine, stotine civila iz Srebrenice očajnički su tražili preostalu hranu u ruševinama bošnjačkih sela, dok su srpske zasjede često bile smrtonosne.

U enklavi je ostalo samo nekoliko ljekara i medicinskog osoblja, a bolnica je ponovo počela sa radom u julu 1992. godine. Zbog nedostatka lijekova i osnovnih medicinskih sredstava, ljekari su bili primorani da liječe pacijente u krajnje primitivnim uslovima. Opsada i humanitarna kriza su se nastavili, a stanovništvo je svakodnevno bilo izloženo teškim artiljerijskim i avionskim napadima srpskih snaga iz Bosne i Srbije.

Do početka zime 1993. godine, situacija u Srebrenici se dramatično pogoršala uslijed nemilosrdnih napada srpskih snaga iz Bosne i Srbije, koji su imali za cilj uništenje srebreničke enklave. Kako se teritorija enklave sužavala, broj izbjeglica u gradu je rastao, što je rezultiralo još težom humanitarnom situacijom. Srebrenica je bila pretrpana, a stanovnici su svakodnevno umirali zbog gladi.

U proljeće 1993. godine, Srebrenicu je posjetio šef diplomatske misije Vijeća sigurnosti UN-a, venecuelanski ambasador Diego Arria. Svjedočeći o stradanju stanovnika, opisao je enklavu kao „zatvor na otvorenom“ u kojem je vojska bosanskih Srba vršila „usporeni genocid“. Misija UN-a u Bosni i Hercegovini (UNPROFOR) mjesecima je pokušavala intervenisati u Srebrenici, koja je do marta 1993. godine bila u bezizlaznoj situaciji. Francuski general Philippe Morillon, komandant UNPROFOR-a, ušao je u enklavu 10. marta i lično se uvjerio u užase života u Srebrenici. Napuštajući enklavu, sa prozora srebreničke pošte obratio se uspaničenim stanovnicima, obećavajući im zaštitu UN-a i rekavši: „Odlučio sam da ostanem ovdje. Sada ste pod zaštitom Ujedinjenih nacija. Nikad vas neću iznevjeriti.“ Nakon Morillonove posjete, počela je dostava humanitarne pomoći, hiljade izbjeglica, uključujući bolesne i ranjene, evakuisane su iz enklave u Tuzlu, a dogovoreno je i primirje o prekidu vatre.

Uprkos prisustvu UN-a, vojska bosanskih Srba nastavila je brutalne napade na enklavu, namjerno gađajući civile. Dana 12. aprila 1993. godine, srpske snage ispalile su granate na prepuno školsko igralište u Srebrenici. U napadu su ubijena 74 civila, a oko stotinu ranjeno. Većina ubijenih bili su mladi ljudi.

Vijeće sigurnosti UN-a je 16. aprila 1993. godine odgovorilo na „brzo pogoršanje situacije u Srebrenici i njenoj okolini“ usvajanjem Rezolucije 819 kojom je Srebrenica proglašena „sigurnim područjem UN-a“. Mirovne snage Ujedinjenih nacija (UNPROFOR) raspoređene su u Srebrenicu, koja je postala demilitarizovana zona. Prva mirovna jedinica UNPROFOR-a u Srebrenici bio je kanadski bataljon, a u februaru 1994. godine stigao je prvi kontingent holandskih vojnika, DUTCHBAT. Glavna baza UN DUTCHBAT-a nalazila se u objektu nekadašnje fabrike akumulatora u Potočarima. Proglašenje Srebrenice „sigurnim područjem“ UN-a nije okončalo patnje u enklavi. Sporadično granatiranje i snajpersko djelovanje na civile nastavili su se uprkos prisustvu UN-a, a stanovnici Srebrenice bili su ograničeni na površinu od otprilike 145 kvadratnih kilometara.

Prodavnice od početka rata nisu radile, hrana je teško stizala, a vlasti bosanskih Srba dozvoljavale su ulazak samo nekolicine osnovnih namirnica. Stanovnici enklave morali su se prilagoditi teškim, nehumanim uslovima života. Ipak, nakon nekoliko mjeseci od proglašenja „sigurnog područja“, život je počeo da se poboljšava. Nažalost, u proljeće 1995. godine, škole su ponovo zatvorene. Srpske snage započele su nove napade na Srebrenicu i situacija se vratila na onu prije dolaska UNPROFOR-a.

Stvari su se dramatično promijenile 6. jula 1995. godine. Vojska bosanskih Srba pokrenula je posljednji napad na enklavu, napadnute su osmatračnice DUTCHBAT-a u južnom dijelu enklave. Holandski bataljon nije pružao otpor, a Srebrenicu su od srpskog agresora pokušali da odbrane nekolicina branilaca grada. Na sastanku uvečer 10. jula, komandant holandskog bataljona, Thom Karremans, obećao je da će zračni napadi biti pokrenuti sljedećeg jutra i zatražio da se branioци enklave povuku sa položaja u južnom dijelu linije fronta. Međutim, ujutro 11. jula 1995. nije bilo vazdušnih napada, popodne srpske snage ušle su u Srebrenicu bez ikakvog otpora UNPROFOR-a i intervencije međunarodne zajednice.

U centru grada, komandant VRS-a Ratko Mladić, koji je kasnije osuđen na doživotnu kaznu zatvora, slavljenički je najavio da je konačno došlo vrijeme za osvetu „Turcima“, izrugujući se drevnoj Osmanskoj imperiji. Istog dana, civili koji su bježali iz enklave morali su se rastati od svojih porodica na izlazu iz grada, a mnogi nikada više nisu vidjeli svoje najmilije.

Većina muškaraca krenula je pješice kroz šumu, nadajući se da će stići do slobodne teritorije nedaleko od Tuzle. Žene, djeca i starci potražili su spas u Potočarima, gdje je do kraja dana oko 30 hiljada civila pronašlo privremeno sklonište.

Samo oko šest hiljada civila moglo je ući u bazu, dok su ostali morali ostati izvan baze i u okolnim zgradama. Izbjeglice su u Potočarima boravile od 11. do 13. jula 1995. godine. Situacija je bila užasna; civili su boravili u ekstremno nehumanim uslovima. Muškarce i žene prisilno su odvodili vojnici VRS-a, većina muškaraca je potom ubijena. Tokom noći, čuli su se vrisci, plač i pucnjevi, a civili su bili u stalnom strahu. Popodne 12. jula, vojska bosanskih Srba počela je da odvaja muškarce i dječake starije od 13/14 godina od žena i djece. Žene i djeca su prisilno deportovani u Kladanj. Do večeri 13. jula, završena je deportacija djece i žena, koje su svjedočile o maltretiranju, silovanjima i ubistvima.

Dok su se ovo dešavalo, članovi njihovih porodica, muškarci i dječaci u koloni Marša smrti, morali su nastaviti težak put kroz šumu. Na Kameničkom brdu srpske snage postavile su veliku zasjedu i „razbile“ kolonu na dva dijela. Prvi dio kolone izbjegao je zasjedu i nastavio put ka Tuzli, dok je drugi, veći dio grupe, napadnut sa svih strana. U tom napadu ubijeno je oko 1000 ljudi, stotine su ranjene, a hiljade su zarobljene, dok su se preostali razbježali po šumama.

U periodu od 13. do 16. jula više od sedam hiljada zarobljenika odvedeno je na šest masovnih stratišta i strijeljano. Masovno su ubijani u poljoprivrednom skladištu u Kravici, na livadi u Orahovcu, na brani u Petkovcima, u Kozluku pored rijeke Drine, na vojnoj ekonomiji Branjevo i u Domu kulture u Pilici.

Posmrtni ostaci žrtava organizovano su pokopani i sakriveni u primarnim masovnim grobnicama.

Da bi prikrili genocid, zločinci su žrtve kasnije premještali posmrtnu ostatak žrtava u sekundarne i tercijarne masovne grobnice. Posmrtni ostaci hiljada žrtava genocida u Srebrenici otkriveni su tokom ekshumacija masovnih grobnica koje su izvršili Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) i Komisija za nestala lica u Bosni i Hercegovini. Identifikacija posmrtnih ostataka žrtava uključuje specifičnu naučnu metodologiju koja obuhvata DNK analize i druge metodološke protokole povezane sa preživjelim članovima porodica.

Nakon rata i genocida formirana su udruženja majki članova porodica žrtava genocida, koja su, uz podršku preživjelih svjedoka i međunarodne zajednice, radila na uspostavljanju mezarja i spomen-obilježja za žrtve genocida, uključujući Memorijalni centar u Potočarima koji je formiran 2000. godine. Majke i preživjeli svjedoci svjedočili su na suđenjima MKSJ-a kako bi se procesuirali svi odgovorni za genocid u Srebrenici. Nakon nekoliko godina, Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) i Sud pravde (MSP), sa Državnim sudom BiH, nedvojbeno su utvrdili da je ono što se dogodilo u Srebrenici u julu 1995. godine genocid.

Skoro 30 godina kasnije, Generalna skupština Ujedinjenih nacija 23. maja 2024. godine usvojila je rezoluciju kojom je 11. juli proglašen „Međunarodnim danom sjećanja na genocid u Srebrenici 1995. godine“. Zajedno sa Memorijalnim centrom Srebrenica, kao institucijom države BiH, danas udruženja majki, porodice žrtava i preživjeli svjedoci imaju ključnu ulogu u širenju istine, borbi protiv poricanja genocida i prevazilaženju posljedica genocida. Podrška udruženjima i porodicama žrtava ostaje sastavni dio rada Memorijalnog centra.

RAZVOJ PROJEKTA USMENE HISTORIJE MEMORIJALNOG CENTRA SREBRENICA

Nakon 1995. godine, naponi su bili usmjereni na potragu za posmrtnim ostacima žrtava genocida, proces identifikacije i uspostavljanje Memorijalnog centra Srebrenica (MCS) kao zvaničnog mjesta za ukop žrtava genocida, koji predstavlja najvažniju instituciju za očuvanje sjećanja na genocid u Srebrenici i edukovanje o tim tragičnim događajima. Prije nekoliko godina, MCS je počeo bilježiti jedinstvene priče preživjelih u obliku projekta usmene historije, pridruživši se, između ostalih, Muzeju holokausta Sjedinjenih Država (USHMM) i USC Shoah fondaciji.

Usmena historija je naučni alat za očuvanje i dokumentovanje događaja i iskustava preživjelih žrtava genocida i ratnih zločina. Ova metodologija usmene historije MCS evoluirala je kroz naša iskustva intervjuisanja preživjelih žrtava genocida u Srebrenici, urađena na način koji uvažava traumu i primjenjiva je na jedinstvenu kulturu regije Sjeveroistočna Bosna.

METODOLOGIJA

Metodologija predintervjua

Svrha:

Prvi korak je predintervju u kojem se prikupljaju osnovni demografski podaci i informacije o životnom iskustvu. Ove informacije pomažu da se odredi ko će na kraju učestvovati u intervjuu usmene historije. Učesnici se nazivaju kazivačima i identifikovani su iz različitih izvora. Informacije prikupljene u predintervjuu informišu intervjuera o potrebnoj strukturi intervjuja, koji će se audio i video snimati. Također, predintervju edukuje kazivača o cjelokupnom procesu, uključujući i detalje o pisanoj saglasnosti.

Metoda:

Ovaj proces predintervjua vođen je polustrukturiranim upitnikom koji uključuje konkretna pitanja o iskustvima kazivača, zapažanja o njihovom stilu komunikacije i spremnosti za učešće u projektu usmene historije. Osnovne informacije koje se prikupljaju trebaju sadržavati socioekonomske podatke, porodičnu historiju i životna iskustva prije, tokom i nakon rata.

Kratak predintervju je odvojen od cjelokupnog intervjuja usmene historije. Kako bi se izbjegle eventualne nejasnoće i da bi se omogućilo pojašnjenje određenih informacija, predintervjue treba obaviti najmanje sedam dana prije intervjuja usmene historije. Intervjueri iz MCS, koji su obučeni za ovu metodologiju, predintervjue vode putem telefona. Ako potencijalni učesnik, koji se naziva kazivač, nema telefon, intervjuer će to učiniti odlaskom na njegovu ili njenu adresu stanovanja.

Predintervjui se snimaju i kasnije transkribuju, što onda služi kao vodič za intervju usmene historije. Tokom predintervjua, kazivači mogu naznačiti ono o čemu ne žele da govore u intervjuu usmene historije. Ove informacije se bilježe u transkripciji i naknadno uključuju u obrazac individualne saglasnosti.

Pored dobijanja informacija od kazivača, predintervju služi i za informisanje kazivača o protokolu intervjuja usmene historije. Ovo uključuje pregled projekta, strukturu intervjuja, logistiku, proces njegove pripreme i davanja saglasnosti, kao i korištenje i arhiviranje snimaka intervjuja.

Ako su detaljne informacije o kazivaču već javno dostupne, kao što su memoari, audio i video snimci ili novinski članci, tada se primjenjuje drugačiji koncept predintervjua. Osnovne informacije intervjuer prikuplja iz ovih izvora kako bi upotrebio neophodne informacije za intervju usmene historije.

Nakon toga slijedi isti proces kao što se primjenjuje kod ostalih kazivača. Nakon što je predintervju završen, intervjuer transkribuje informacije u roku od 48 sati uključujući i njegov/njen potpis. Intervjuer šalje e-poštu šefu Odsjeka za usmenu historiju navodeći da je transkripcija završena i potpisana. Šef Odsjeka zatim pristupa transkriptu i procjenjuje da li je potencijalni kazivač pogodan za intervju usmene historije. Šef Odsjeka svoju odluku naznačuje i opravdava službeno kao dio zapisa potvrđujući to svojeručnim potpisom. Ako se utvrdi da kazivač ide na intervju usmene historije, dodjeljuje mu se broj predmeta i unosi se u dnevnik podataka usmene historije (DPUH). Zatim se kreira elektronski i štampani dosije u koji se prvo pohranjuje transkript predintervjua. (Ukoliko se utvrdi da se intervju usmene historije neće održati, slijedi poseban proces, uključujući dodjelu broja predmeta i rad po posebno razvijenom arhivskom sistemu za one potencijalne kazivače koji ne budu intervjuisani).

Dodijeljeni intervjuer zatim kontaktira kazivača kako bi dogovorio intervju usmene historije, a nakon toga se organizuje prijevoz kazivača i sve što je potrebno za realizaciju intervjuja. Ostale informacije trebaju sadržavati predviđenu dužinu intervjuja, pregled protokola intervjuja i projekta, strukturu intervjuja, logistiku, korištenje i arhiviranje snimaka intervjuja te proces davanja pisane saglasnosti.

Upitnik predintervjua

Možete li se predstaviti _____?

Mi snimamo svjedočenja preživjelih kako bismo osigurali da nijedno pojedinačno svjedočenje ne bude zaboravljeno. Do sada smo snimili stotine takvih priča. Da li ste zainteresovani da podijelite s nama Vaše iskustvo i priču u okviru projekta usmena historija?

U okviru projekta usmene historije govorit ćemo o Vašem djetinjstvu, Vašoj porodici, kao i o tome da li ste bili u braku, da li ste imali djecu, Vašem porodičnom životu prije i nakon početka rata. Kako je početak rata uticao na Vas i Vašu porodicu, šta Vam se događalo tokom ali i nakon rata sve do danas. Mi smo zainteresovani da sačuvamo i Vašu priču ukoliko želite da učestvujete?

Ako ste zainteresovani za učešće, Memorijalni centar će sa Vama dogovoriti datum intervjuja ali i obezbijediti prevoz ukoliko je potrebno. Minimalno trajanje intervjuja je 1 sat, a maksimalno 5 sati. Intervjuisat će Vas stručna lica iz Memorijalnog centra, koji će postati vlasnik snimljenog intervjuja. Intervju mora biti arhiviran kako bi se mogao koristiti za obrazovne i istraživačke svrhe. Vaš intervju ostaje u arhivi, a Vi naravno možete, ako tako smatrate, odbiti da bude korišten u obrazovne i istraživačke svrhe. Ukoliko pristanete na intervju za usmenu historiju, sve će ovo biti dodatno objašnjeno u obliku pisanog pristanka.

Imate li nekih pitanja do sada?

Ako ste zainteresovani za učešće u ovom projektu, postoji kratka lista pitanja koja bih Vam sada postavio/la kako bismo se što bolje pripremili za Vaš intervju. Da li je to u redu?

UPITNIK PREDINTERVJUA

Ovaj predintervju se radi prije intervjua za usmenu historiju, ukoliko je tako dogovoreno. Prikupljaju se osnovni demografski podaci i informacije o životnom iskustvu. Informacije prikupljene u predintervjuu informišu intervjuera o potrebnoj strukturi intervjua i informišu kazivača o čitavom procesu.

1. Ime anketara _____
2. Ime osobe koja se intervjuiše _____
3. Datum rođenja _____
4. Mjesto rođenja _____
5. Da li ste išli u školu?

Da ☐

Ne ☐

Ukoliko je odgovor Da:

Obrazovanje	Završeni razredi/godine
Osnovna škola	
Srednja škola	
Univerzitet	

6. Bračni status (označite odgovor):

- Nikada oženjen/udata ☐
- Trenutno oženjen/udata ☐
- Udovac/ica ☐
- Razveden/na ☐
- Ponovno oženjen/udata ☐

Ime supružnika _____

Kada se razveo/la _____

Kada je postao/la udovac/ica _____

Kada se razveo/la _____

Napomena/

Bilješke: _____

7. Ukoliko ste imali/imate djecu, možete li nam navesti njihova imena i datum rođenja?

Nema djece ☐ Ima djecu ☐

Ukoliko je odgovor potvrđan:

Ime	Prezime	Datum rođenja

8. Ratno iskustvo:

Srednje Podrinje 1992:

☐

Kamenica 1992-1993:

☐

Cerska 1992-1993:

☐

Konjević Polje 1992-1993:

☐

Srebrenica do marta/aprila 1993. godine:

☐

Srebrenica do 1995. (Odlazak prije pada Srebrenice):

☐

Srebrenica juli 1995.

a) Potočari ☐ b) Marš smrti ☐

1. Prva grupa

2. Ostale grupe

9. Da li ste mogli ostati u Vašoj kući kada je počeo rat?

Da ☐ Ne ☐

10. Žrtve u porodici

Da li Vam je neko od članova porodice ubijen u ratu?

Da ☐ Ne ☐

Ako je odgovor Da:

Ko? Gdje? Kako?

11. Ukoliko su Vam ubijeni članovi porodice, da li su pronađeni njihovi posmrtni ostaci?

Da ☐ Ne ☐

Ako je odgovor Da:

Gdje i kada su pronađeni?

12. Da li ste sahranili Vaše najmilije?

Da ☐ Ne ☐

Ako je odgovor Da:

Kada?

13. Postoji li nešto o čemu ne želite da govorite u intervjuu za usmenu historiju?

Da ☐ Ne ☐

Ako je odgovor Da, ovdje ispisati:

14. Utisak o kognitivnim sposobnostima sagovornika:

Da li je pamćenje sagovornika jasno?

Da ☐ Ne ☐

Da li se hronološki može razumjeti?

Komentari:

Potpis anketara:

Odluka šefa Odsjeka usmene historije za intervju:

Komentari:

Potpis šefa Odsjeka usmene historije

Pripreme za intervju usmene historije

Šef Odsjeka postavlja zadatke intervjueru na osnovu brojnih faktora, uključujući spol, starost kazivača, složenost ratnih iskustava i trenutnu geografsku lokaciju kazivača. Nakon što se dodijeli intervjuer, on/ona počinju svoju pripremu za intervju, uključujući istraživanje o činjenicama.

Priprema uključuje sljedeće korake:

- Pregled transkripta predintervjua;
- Čitanje materijala koji se odnose na iskustvo kazivača, uključujući knjige, članke, izvještaje, karte;
- Gledanje video zapisa koji su povezani sa temom;

Nakon što je ovo istraživanje završeno, intervjuer bira odgovarajući obrazac upitnika za usmenu historiju na osnovu specifičnog iskustva kazivača i po potrebi ga modifikuje. U ovom procesu, neka pitanja mogu biti izostavljena, a druga se mogu dodati. Svi upitnici su razvijeni, koristeći historijski dokazane činjenice i saznanja o traumi koja su prilagođena kulturnim normama.

Specifični upitnici uključuju ratno iskustvo kazivača u sljedećim kategorijama:

- Srednje Podrinje 1992, Enklave Zvornička Kamenica, Cerska i Konjević Polje 1992-1993;
- Srebrenica do marta - aprila 1993. godine;
- Srebrenica do 1995. (prije pada);
- Srebrenica juli 1995. godine (Potočari);
- Srebrenica juli 1995. (Marš smrti);
- Osobe rođene 1982-1987. (Djeca za vrijeme rata)

Glavni upitnik je uključen u ovu metodologiju, a njemu se drugi upitnici prilagođavaju.

Pojedinačne karakteristike upitnika navedene su u fusnotama.

Metodologija za intervju usmene historije

POČETAK

Svrha:

U cilju dokumentovanja i očuvanja autentičnih iskustava preživjelih, koji se u ovom dokumentu pominju kao kazivači, radi se intervju usmene historije. Pored historijskog značaja, završeni intervjui se arhiviraju i stavljaju na raspolaganje za autorizovanu upotrebu edukatorima i istraživačima.

Metoda:

Prije početka intervjua

Po dolasku, kazivača dočekuje intervjuer. Intervjuer se brine o tome da li se kazivač osjeća dobro i da li je spreman da podijeli svoju priču te mu osigurava osvježenje. Kada kazivač bude spreman, intervjuer objašnjava cijeli proces intervjua uključujući korištenje upitnika. Ako se neko nalazi u pratnji kazivača prilikom dolaska na intervju, pojašnjava se da osoba u pratnji može da gleda intervju na TV-u uživo, uz pristanak kazivača, u susjednoj prostoriji u kojoj se nalazi ton majstor. Također je moguće sačekati kazivača na drugom mjestu tokom intervjua. Intervjuer vrši pregled formulara saglasnosti za snimanje i insistira da kazivač odgovori na sva postavljena pitanja. Obrazac saglasnosti tada potpisuje kazivač koji se mora podsjetiti na dobrovoljno učešće u intervjuu. Kazivač se također treba podsjetiti da može napraviti pauzu ili prekinuti intervju u bilo kojem trenutku.

Kamerman zatim ulazi u studio i predstavlja se kazivaču. Kamerman provjerava tehničku ispravnost opreme i objašnjava tehničke detalje kazivaču. Intervjuer još jednom sve provjerava sa kazivačem, kamermanom i ton majstorom kako bi se uvjerio da su spremni za početak intervjua. Kada svi pokažu da su spremni, počinje intervju.

Intervju

Metoda:

Nakon što je pripremljen odgovarajući upitnik na osnovu informacija dobijenih u predintervjuu, intervju počinje. U ovom polustrukturiranom procesu, intervjuer prati određeni skup pitanja organizovanih na linearan način, počevši od djetinjstva kazivača i završavajući sa pitanjima o tome kako kazivač živi danas. Neka pitanja su izostavljena na osnovu informacija iz predintervjua koje je dao kazivač. Svaki upitnik je dizajniran sa otvorenim pitanjima koja omogućavaju kazivačima da slobodno ispričaju svoju priču.

Ukoliko je potrebno, dostupan je niz potpitanja nakon svakog otvorenog pitanja kako bi se omogućilo da kazivač ispriča više detalja, kao i pojašnjenja. Osim toga, kada je potrebno, dodaju se posebna pitanja na osnovu jedinstvenih okolnosti koje dijeli kazivač.

Koristeći saznanja o traumi, intervju je interaktivni proces između intervjuera i kazivača, pri čemu intervjuer aktivno komentariše i prihvata priču kazivača, demonstrirajući razumijevanje događaja i bola koje je on/ona doživio/doživjela. Intervjuer priznaje i činjenicu da se kazivač ponovo izlaže traumi samim činom kazivanja. Pauze su svedene na minimum, dok se potpitanja ciljano koriste za pojašnjenje i sadržajnije kazivanje priče. Pauze mogu nastati iz nekoliko razloga, uključujući tehničke poteškoće, emocionalnu ili fizičku nelagodu kazivača i smetnje zbog vanjske buke.

Pored toga, kazivač će možda htjeti da pokaže intervjueru porodične fotografije ili lične artefakte. Kazivač može da napravi pauzu kako bi analizirao da li je potrebno ponovo se vratiti na neke teme. Svaki upitnik je osmišljen tako da signalizira kazivaču da bi takve pauze od početka i tokom intervjuja mogle biti potrebne.

Detaljna stručna obuka koju intervjueri dobijaju o ovoj metodi, sadržana je u Priručniku obuke za intervju usmene historije.

PISANA SAGLASNOST

U ovom intervjuu usmene historije govorit ćemo o Vašem djetinjstvu, Vašoj porodici, o tome da li ste bili u braku, da li ste imali djecu, Vašem porodičnom životu prije rata, početku rata, kako je početak rata uticao na Vas i Vašu porodicu, šta Vam se dešavalo u ratnom periodu ali i nakon toga, sve do danas. Razumijemo da ćete dijeliti uspomene koje mogu biti teške i bolne. Zainteresovani smo da sačuvamo Vašu priču, ako želite da učestvujete u ovom intervjuu.

Prihvatam da budem intervjuisan/na:

Da ☐ Ne ☐

Intervju u kojem ćete učestvovati trajat će onoliko koliko Vi smatrate da možete govoriti. Kao što smo rekli u predintervjuu, većina intervjuja traje oko 2 sata. Sa Vama će razgovarati stručna lica Memorijalnog centra i intervju će biti snimljen u video formatu. Da li razumijete?

Da ☐ Ne ☐

Razumijem da mogu prekinuti intervju u bilo kojem trenutku:

Da ☐ Ne ☐

Saglasan/na sam da budem fotografisan/na u toku intervjuja:

Da ☐ Ne ☐

Intervju će postati vlasništvo Memorijalnog centra i bit će adekvatno arhiviran za potrebe edukacije i naučnih istraživanja. Vaš intervju će biti arhiviran, ali možete odbiti da se koristi za obrazovanje i/ili istraživanje.

Slažem se da moj intervju postane vlasništvo Memorijalnog centra:

Da ☐ Ne ☐

Slažem se da moj intervju bude pohranjen/arhiviran u Memorijalnom centru:

Da ☐ Ne ☐

Slažem se da se moj intervju može koristiti u obrazovne svrhe:

Da ☐ Ne ☐

Slažem se da se moj intervju može koristiti na društvenim mrežama:

Da ☐ Ne ☐

Slažem se da se moj intervju može koristiti u istraživačke svrhe:

Da ☐ Ne ☐

Slažem se da niko ne može pristupiti mom intervjuu bez prethodnog odobrenja i
dozvole Memorijalnog centra:

Da ☐ Ne ☐

Komentari:

Da li imate neka pitanja?

Potpisivanjem ove pisane saglasnosti potvrđujem da sam upoznat sa ovim
Projektom usmene historije i da sam saglasan/na da u istom učestvujem.

Potpis kazivača

Datum rođenja

Mjesto rođenja

Današnji datum

Mjesto intervjua

INTERVJU USMENE HISTORIJE

(Glavni upitnik)

Intervju usmene historije¹

Produkcija:

Broj intervju:

Ime i prezime kazivača:

Datum rođenja:

Mjesto rođenja:

Ime voditelja intervju:

Datum (intervju):

Lokacija (intervju):

Dobar dan _____, dobro došli na intervju usmene historije koji će biti arhiviran u Memorijalnom centru Srebrenica.

1. Koncept ovog intervju se sastoji od pitanja koja se odnose na Vaše životno iskustvo, a sve kako biste mogli ispričati Vašu priču. Znam da bi ovo ponekad moglo biti teško i zahvalan/na sam na svemu što biste željeli podijeliti sa nama. Niste obavezni da govorite o nečemu što je za Vas suviše neprijatno, a svakako da imate mogućnost da kažete i ono što, eventualno, nije obuhvaćeno našim pitanjima. Tokom intervju, planirane su povremene pauze jer želim da se uvjerim da razumijem sve što govorite. Pažljivo ću slušati sve što govorite, a zbog, eventualnih, nejasnoća pojedinih detalja Vaše priče, postoji mogućnost da konkretizujemo pitanja kako bi Vaša priča bila u potpunosti jasna i razumljiva.

Da li je to u redu? Možemo li početi ovaj intervju? Vaši odgovori na naša pitanja nisu vremenski ograničeni.

2. Možete li se ukratko predstaviti?

POTPITANJA

2a. Kada i gdje ste rođeni?

2b. Možete li opisati mjesto gdje ste rođeni?

3. Sada bih Vam postavio/la nekoliko pitanja o Vašoj porodici. Kako je živjela Vaša porodica?

POTPITANJA

3a. Koliko članova je brojala Vaša porodica?

3b. Možete li mi reći njihova imena?

3c. Čime se bavila Vaša porodica?

¹Ovo je glavni upitnik koji upućuje na prilagođene upitnike. Nakon ovog glavnog upitnika slijedi Dječiji upitnik za one rođene 1982-1987. Ostali prilagođeni upitnici dostupni su kontaktiranjem Odsjeka za usmenu istoriju Srebrenice putem mejla: info@srebrenicamemorial.org

4. Sada bih želio/željela da Vam postavim nekoliko konkretnih pitanja o Vašem odgoju u porodici, ako se slažete. Možete li mi reći šta je u tom smislu značilo biti dobra osoba?

POTPITANJA

Kako ste porodično edukovani da tretirate:

- 4a.** Vaše komšije?
- 4b.** Starije osobe?
- 4c.** Osobe različitih nacionalnosti?
- 4d.** Osobe različitih religija?
- 4e.** Osobe sa invaliditetom
- 4f.** Osobe koji su u slabijem finansijskom i egzistencijalnom položaju od Vas?
- 4g.** Osobe koji su bile maltretirane i marginalizovane?
- 4h.** Životinje?

[Ukoliko kazivač nema osnovno obrazovanje pređite na pitanje #10]

[Ukoliko je kazivač obrazovan nastavite sa pitanjem #5]

5. Razgovarali smo o Vašoj porodici, a sada bih volio/voljela da čujem kakva su Vaša iskustva iz osnovne škole, ako se s tim slažete. Ako ste pohađali školu, možete li reći kakvo je to bilo iskustvo za Vas?

POTPITANJA

- 5a.** Koliko ste pohađali razreda?
- 5b.** Šta se desilo pa niste završili osnovnu školu?
- 5c.** Kako Vam je bilo napustiti školu?
- 5d.** Da li Vam se dopadalo ili nije dopadalo pohađanje školske nastave?
- 5e.** Koji su Vam bili omiljeni školski predmeti?
- 5f.** Da li je bilo školskih događaja na kojima ste učestvovali?
- 5g.** (Ako je odgovor 'Da') Kako Vam je bilo učestvovati u tim događajima?
- 5h.** Kako ste putovali u školu i vraćali se kući?
- 5i.** Šta ste jeli kada ste bili u školi?
- 5j.** Da li ste imali vršnjake druge etničke pripadnosti/vjere?

6. Cijenim to što govorite o Vašim školskim iskustvima. Imam nekoliko vrlo konkretnih pitanja koja bih Vam želio/željela postaviti. Da li ste u školi učili o Drugom svjetskom ratu?

7. Da li se o tome pričalo u Vašoj porodici?

8. Postoji li još nešto o školi što biste željeli podijeliti sa nama?

9. Shvatio/la sam kako Vam je bilo u školi. Želio/željela bih razgovarati o tome kako je to bilo kada ste se iz škole vratili kući. Kada se školski dan završi, mnogi ljudi su imali kućne poslove i zadatke. Možete li mi reći kako je to izgledalo u Vašem domu?

POTPITANJA

- 9a.** Kako Vam je bilo kada biste se vratili iz škole?
- 9b.** Opišite kako je bilo raditi domaću zadaću i da li Vam je neko pomogao u tome?
- 9c.** Osim školskih obaveza, koje ste druge poslove imali?
- 9d.** Koliko ste imali godina kada ste počeli raditi te poslove?
- 9e.** Možete li opisati koji su poslovi bili teški, a koji su bili laki?
- 9f.** Da li ste sakupljanjem i prodajom gljiva, začinskog bilja, bobičastog voća i ostalih poljoprivrednih proizvoda mogli finansijski pomoći Vašu porodicu?
- 9g.** (Ukoliko je odgovor 'Da') Koje ste poslove radili?

[Ukoliko kazivač nije išao u školu nastavite sa pitanjem #10]

10. Razgovarali smo o Vašoj porodici, a sada bih volio/voljela da razgovaramo o Vašem obrazovanju, ako se s tim slažete. Da li ste pohađali školu?

POTPITANJA

- 10a.** Zna li razloge zašto niste mogli ići u školu?
- 10b.** Da li Vam je neko rekao da ne možete ići u školu?
- 10c.** Kako ste se osjećali kada se to dogodilo?

11. Kao što ste mi ranije rekli da niste išli u školu, želio/željela bih da govorimo o tome šta ste radili umjesto toga. Šta ste radili kod kuće kada niste pohađali školu?

POTPITANJA

- 11a.** Koje ste obaveze imali?
- 11b.** Koliko ste imali godina kada ste počeli da radite kućne poslove?
- 11c.** Ako se sjećate, možete li opisati koji su poslovi bili teški, a koji laki?
- 11d.** Da li ste sakupljanjem i prodajom stvari poput gljiva, začinskog bilja i bobičastog voća finansijski pomogli Vašu porodicu?
- 11e.** (Ako 'Da') Šta ste sve radili?

12. Možete li opisati kako su se Vaše obaveze i kućanski poslovi mijenjali kako ste odrastali?

[Pitanje #13 je za one koji su išli u školu nakon 8 razreda]

13. Pohađali ste osnovnu školu. Možete li govoriti o detaljima o Vašeg daljeg obrazovanja?

14. Govorili ste o Vašoj porodici, školi i kućanskim poslovima, ali ono o čemu još nismo razgovarali je uloga religije i etničke pripadnosti. Želio/željela bih da Vam postavim neka pitanja o tome, ako se slažete. Možete li opisati da li je i kakvu ulogu imala religija u Vašoj porodici?

POTPITANJA

14a. Da li je Vaša porodica bila religiozna?

14b. Da li ste kao dijete išli u mekteb?

15. Kada ste odrastali, kakvi su bili odnosi između različitih etničkih grupa?

POTPITANJA

15a. Da li su osobe drugih etničkih pripadnosti živjeli u Vašem susjedstvu, kojoj su etničkoj grupi pripadali?

15b. Da li je neko od Vaših prijatelja ili drugova pripadao drugoj etničkoj grupi? (Ako je odgovor 'Da') Kojoj su etničkoj grupi pripadali?

15c. (Ako je odgovor 'Da') Možete li opisati Vašu komunikaciju sa tim prijateljima i drugovima iz školskog razreda?

16. Kada razmislite o svemu što ste mi ispričali o Vašem djetinjstvu, postoje li neke posebno drage uspomene kojih se možete sjetiti?

17. Da li možete da pričate i o nekim tužnim uspomenama koje možda imate?

[Pitanja #18-22 postaviti zavisno od informacija predintervjua]

18. Da li ste se ženili/udavali?

POTPITANJA

18a. Kako ste upoznali Vašeg supružnika?

18b. Možete li opisati šta se dešavalo do momenta vjenčanja?

18c. Kakvo je bilo Vaše vjenčanje?

19. Čime se bavio Vaš muž/žena?

20. (Ako je kazivač muško) Da li ste bili u vojsci?

POTPITANJA

20a. (Ako je odgovor 'Da') Možete li opisati Vaše iskustvo?

21. Da li ste imali djece?

POTPITANJA

21a. (Ako je odgovor 'Da') Možete li mi reći njihova imena i kada su rođeni?

22. Kako je živjela Vaša porodica?

[#23 postaviti onima rođenim 1975. ili ranije]

23. Da li se sjećate smrti Josipa Broza Tita? Možete li opisati šta je to predstavljalo za Vas i Vašu porodicu?

POTPITANJA

23a. Kako ste saznali za njegovu smrt?

23b. Kakva je bila Vaša reakcija na njegovu smrt?

23c. Kako su Vaša porodica i komšije reagovali na njegovu smrt?

24. Deset godina nakon Titove smrti, 1990. održani su izbori u bivšoj Jugoslaviji. Ako se sjećate ovih izbora, možete li opisati kakva je bila politička atmosfera prije i poslije izbora?

POTPITANJA

24a. Sjećate li se prvih demokratskih izbora 1990. godine u Jugoslaviji?

24b. (Ako je odgovor 'Da') Kakva je bila politička atmosfera neposredno prije izbora?

24c. (Ako je odgovor 'Da') Kakva je bila politička atmosfera nakon održanih izbora?

25. U tom trenutku bilo je jasno da se bivša Jugoslavija raspada. Možete li opisati čega se sve sjećate kada je održan referendum o nezavisnosti Republike BiH u proljeće 1992. godine?

26. Možete li se sjetiti kakva su tada bila Vaša nadanja i očekivanja za budućnost BiH?

27. Ako ste primijetili promjene nakon što je referendum prošao, možete li ih opisati?

POTPITANJA

27a. Kako ste se osjećali u vezi s tim promjenama?

28. Šta ste u to vrijeme mogli čuti na radiju i vidjeti na TV-u ili pročitati u novinama?

29. Možete li mi reći kakva je bila reakcija Vaših komšija u tom periodu?

30. Na mnogim područjima su počeli sukobi između ljudi u zajednicama. Da li se možete sjetiti nekih konkretnih incidenata koji su se dogodili tamo gdje ste živjeli?

POTPITANJA

30a. (Ako je odgovor 'Da') Možete li opisati kako ste se osjećali kada su se takvi incidenti dešavali?

31. Možete li se sjetiti šta se dogodilo da ste Vi i Vaša porodica shvatili da će početi rat?

32. Možda je teško govoriti o početku rata, ali ako se slažete, želio/željela bih da Vas pitam o tome. Šta se dogodilo Vama i Vašoj porodici kada je počeo rat?

POTPITANJA

32a. Kada je počeo rat da li ste Vi i Vaša porodica imali dovoljnu količinu hrane?

32b. Da li ste imali obezbijedenu odjeću i obuću neophodnu za normalan život?

32c. Šta je sa ostalim osnovnim životnim potrebama?

32d. Kada je počeo rat, možete li opisati koje su to bile sve opasnosti s kojima ste se tada suočavali?

33. Možete li se sjetiti kako Vam je bilo u tom periodu?

34. Naredna pitanja se odnose na teške momente Vašeg života. Tokom rata, ljudi su ubijani i umirali su nakon patnji u nehumanim i necivilizovanim uslovima za život. Da li Vam možemo postaviti neka pitanja o tome? (Ako može) Ako ste poznavali nekoga ko je poginuo tokom 1992. ili 1993., možete li mi reći ko su oni bili i šta se dogodilo?

POTPITANJA

34a. Gdje ste bili kada su oni poginuli?

35. Možete li opisati kako ste se tada osjećali?

36. Tokom tog teškog perioda, kada su ljudi počeli da ginu, imali ste i druge ozbiljne poteškoće, kao što su nestašica osnovnih životnih potrepština. Možete li mi reći da li ste Vi i Vaša porodica imali dovoljne količine hrane i elementarne uslove za život?

POTPITANJA

36a. Na koje ste sve načine u tom periodu dolazili do hrane i drugih potrepština?

37. Možete li se sjetiti kakav je to bio period za Vas i Vašu porodicu?

38. Istovremeno, mnogi ljudi su se tada suočili s teškim iskustvom protjerivanja iz svojih domova i postali su izbjeglice. Ako Vam se to dogodilo, da li o tome možete pričati?

[Ukoliko ne, pređite na pitanje #46]

POTPITANJA

38a. Možete li opisati šta se dogodilo i gdje ste otišli?

38b. Možete li razgovarati o tome kako je to izgledalo?

38c. Da li se sjećate najtežih momenata kada ste morali napustiti kuću, kako ste desilo?

38d. Možete li opisati kako ste nakon toga pronašli smještaj u mjestu u koje ste izbjegli?

38e. Da li Vam je neko pomogao? (Ako jeste) Ko i kako?

38f. Ako Vam je neko pomogao (ili nije), kako ste se osjećali nakon toga?

- 39.** Da li ste živjeli na selu i da li ste imali stoku?
- 40.** (Ako je odgovor 'Da') Šta se dogodilo s njima kada ste morali da napustite svoju kuću?
- 41.** Kako ste se osjećali nakon toga?
- 42.** Da li ste sa sobom mogli ponijeti stvari koje su za Vas i Vašu porodicu imale posebnu vrijednost i značaj?
- 43.** (Ako je odgovor 'Da') Šta ste uspjeli da ponesete sa sobom?
- 44.** Šta ste morali ostaviti?
- 45.** Kako je bilo bez tih stvari?²
- 46.** Možete li opisati kako ste ostali u Vašem domu (misli se na kazivače koji nisu u tom trenutku bili protjerani)?
- 47.** Svi su živjeli u UN-ovoj enklavi i to je bio veoma težak period. Zahvalan/na sam na svemu što ste do sada podijelili sa nama. U nastavku intervjua imamo još nekoliko pitanja. Tokom intervjua moguće su povremene pauze, jer želim biti siguran/na da razumijem sve što govorite. Pažljivo ću slušati, ali možda budem morao/la da na određenim dijelovima intervjua pauziram kako bi se otklonile sve eventualne nejasnoće. Da li je to u redu?
- 48.** Moje sljedeće pitanje se odnosi na snabdijevanje hranom Vaše porodice u enklavi. Možete li mi reći nešto više o tome?
- POTPITANJA
- 48a.** Da li su vam nedostajale neke osnovne životne namirnice?
- 48b.** Ukoliko niste imali dovoljno hrane, kako ste se snalazili?
- 48c.** Da li ste Vi ili Vaši članovi porodice morali tražiti hranu negdje drugo?
- 48d.** (Ako je odgovor 'Da') Možete li to opisati?
- 48e.** Kako je izgledala potraga za hranom?
- 48f.** Možete li opisati neke opasnosti na koje ste naišli?
- 48g.** Da li ste Vi ili članovi Vaše porodice bili primorani da tražite hranu koja je izbacivana iz aviona?
- 48h.** (Ako je odgovor 'Da') Možete li to opisati?
- 48i.** Koja hrana Vam se najviše sviđala iz tih folija ili paketa?
- 48j.** Kako se pripremala hrana?
- 48k.** Možete li opisati šta ste imali u kuhinji za kuhanje hrane?

²Upitnik za preživjele Srednje Podrinje, Kamenica, Cerska i Konjević Polje se nastavlja od pitanja #134

49. Tokom teških momenata, kada stanovnici enklave nisu imala hrane, solidarnost je bila posebno izražena. Da li ste Vi imali takvo iskustvo ili ne?

50. Razgovarali smo o hrani, a sada slijede pitanja o vodi. Pristup vodi za piće i svim drugim načinima na koje je voda bila potrebna, bio je otežan. Možete li opisati kako ste se Vi i Vaša porodica suočili sa problemima pristupa vodi za piće, kuhanje, sanitarne uslove i higijenu?

POTPITANJA

50a. Kakav ste imali pristup vodi?

50b. Možete li opisati kako ste dobili vodu za piće?

50c. Ako ste morali ići do izvora vode, kakvo je to bilo iskustvo?

50d. Šta ste morali uraditi da dobijete vodu za kuhanje, pranje veša i ličnu higijenu?

51. Postojale su i druge stvari koje su ljudima bile tada potrebne. Htio/la bih da Vas pitam o tim stvarima. Možete li opisati šta ste imali ili niste imali za ličnu higijenu (na primjer, pastu za zube, sapun, toalet papir, proizvode za žensku higijenu)?

52. Kako ste se Vi i Vaša porodica snalazili za odjeću i obuću?

53. Tada je, također, bilo mnogo ljudi kojima je bio potreban adekvatan smještaj. Možete li opisati uslove u kojima ste Vi i vaša porodica živjeli u to vrijeme?

POTPITANJA

53a. Gdje ste živjeli Vi i Vaša porodica?

53b. Koliko je ljudi dijelilo taj prostor?

53c. Možete li opisati gdje su svi spavali?

53d. Da li ste imali dovoljno dušeka, ćebadi i jastuka?

53e. Jeste li uspijevali da se zagrijete?

53f. Da li je bilo adekvatnih kupatila za broj ljudi koji su živjeli zajedno u tom prostoru?

53g. Da li ste imali električnu energiju?

53h. Da li ste kasnije uspijevali da dođete do električne energije?

54. Zbog takve situacije sa električnom energijom i izolacije od vanjskog svijeta, da li ste mogli gledati i slušati vijesti, ukoliko jeste, kako?

55. Živjeli ste u teškim uslovima pod opsadom. Da li možete odgovoriti na konkretna pitanja o tome kako je to sve izgledalo za Vas. U tom vremenskom periodu, šta je za Vas bilo najteže, koji su to najteži momenti?

56. Da li je u tom periodu bilo trenutaka kada ste mogli da razmišljate pozitivnije?

57. (Ako 'Da') Možete li opisati šta je to bilo?

58. Šta Vam je u to vrijeme najviše nedostajalo?

59. Među najtežim momentima tokom opsade bilo je granatiranje. Možete li opisati uticaj granatiranja na Vas i Vašu porodicu?

POTPITANJA

59a. Gdje ste se sakrivali od granata?

59b. Da li ste Vi ili bilo koji član Vaše porodice ranjeni?

59c. (Ako 'Da') Možete li opisati šta se dogodilo?

59d. (Ako je odgovor 'Da') Kako je to izgledalo za Vas?

59e. Da li ste svjedočili zločinima kao što su paljenje i uništavanje kulturnog naslijeđa itd.?

59f. Da li je u tom periodu neko koga ste poznavali poginuo?

59g. (Ako je odgovor 'Da') Ko je to bio i koje su bile okolnosti?

60. Možete li Vi opisati kako ste to doživjeli?

61. Situacija u enklavi bila je teška kada je martu 1993. komandant UNPROFOR-a za Bosnu, Philippe Morillon, stigao u Srebrenicu i obećao da ćete biti zaštićeni od strane UN-a. Koja su Vaša sjećanja u vezi s tim događajem?

POTPITANJA

61a. Da li ste tada bili ispred zgrade pošte u Srebrenici kada je on govorio?
Da li ste čuli njegov govor?

61b. (Ako 'Ne') Kako ste čuli za to?

61c. (Ako 'Da') Možete li opisati šta se dogodilo?

61d. Kakva je bila Vaša reakcija na taj događaj?

62. Kao rezultat Morillonovog obećanja, konvoji s hranom počeli su pristizati u Srebrenicu. Možete li opisati kako je sve to izgledala za Vas i Vašu porodicu?

POTPITANJA

62a. Da li ste na taj način dobijali hranu za sebe i svoju porodicu?

62b. (Ako 'Da') Možete li opisati šta ste dobili?

62c. Možete li opisati količinu hrane koju ste dobijali kada je humanitarna pomoć stizala u Srebrenicu?

62d. Možete li nam reći da li ste dobili ili ne sve što je tada stizalo hrane za preživljavanje jedne porodice?

63. Kako su konvoji tada dovozili hranu, počela je i deportacija jednog dijela civilnog stanovništva ka Tuzli. Da li je to uticalo na Vas i Vašu porodicu, možete li opisati šta se dogodilo?³

POTPITANJA

63a. Ako niko nije tada evakuisan iz Vaše porodice, kako je donesena ta odluka?

63b. Da li je neko od članova Vaše porodice bio evakuisan?

63c. (Ako 'Da') Ko?

63d. Kako je to izgledalo kada ste ih nagovorili da otputuju UN-ovim kamionima za Tuzlu?

63e. Da li Vam je bilo teško živjeti u enklavi bez njih?

³Upitnik za kategoriju preživjelih koji su napustili Srebrenicu u martu/aprilu 1993. godine nastavlja se od pitanja #134

64. U aprilu 1993. godine, dogodio se još jedan događaj kojeg se sjećaju svi koji su živjeli u enklavi. Govorim o masakru na školskom igralištu u Srebrenici. Možete li opisati kako se sjećate tog događaja?

POTPITANJA

64a. Gdje ste bili kada se to dogodilo?

64b. Možete li opisati šta ste tada vidjeli?

64c. Da li je neko od članova Vaše porodice ili prijatelja ranjen ili ubijen na školskom igralištu?

64d. (Ako 'Da') Možete li opisati kako je Vama bilo tada?

65. Četiri dana nakon masakra na školskom igralištu, Vijeće sigurnosti UN-a je donijelo Rezoluciju kojom se Srebrenica formalno proglašava kao „Sigurno područje“. Možete li razgovarati o tome kako ste to tada doživjeli?

66. Dva dana kasnije, kanadski bataljon UNPROFOR-a stigao je u Srebrenicu. Možete li razgovarati o promjenama koje ste primijetili nakon što je Srebrenica postala „Sigurno područje“?

POTPITANJA

66a. Kakva je bila Vaša reakcija na njihov dolazak?

66b. Da li ste imali bilo kakvu komunikaciju sa kanadskim UN-om u Srebrenici?

66c. (Ukoliko je odgovor 'Da') Kako je to za Vas izgledalo?

67. Tek 1994. godine, škole su ponovo otvorene. Kako je to uticalo na Vas?

POTPITANJA

67a. Da li ste se vratili u školu?

67b. (Ako 'Ne') Zašto ne?

67c. Kako ste se osjećali zbog toga što niste išli u školu?

67d. Kako je to izgledalo za Vas?

67e. Da li ste imali školski pribor?

67f. Kako ste se snalazili za odjeću i obuću?

68. Postoji li još nešto što biste željeli podijeliti sa nama o tom školskom iskustvu?

[Ukoliko je kazivač imao djecu školskog uzrasta, postavite sljedeća pitanja]

69. Kada su škole ponovo otvorene, šta se desilo sa Vašom djecom koja su se vratila u školu?

POTPITANJA

69a. Ako Vaša djeca nisu pohađala školu, zašto nisu?

69b. Kako ste Vi osjećali zbog toga što Vaša djeca nisu pohađala školu?

69c. Ako Vaša djeca jesu pohađala školu, kako je to bilo za Vas?

69d. Da li ste bili u mogućnosti da im obezbijedite školski pribor?

69e. Da li ste bili u mogućnosti da im obezbijedite odjeću i obuću?

70. U periodu kada su živjeli u UN-ovoj enklavi Srebrenica, većina stanovnika je pokušavala da uspostavi komunikaciju sa članovima porodice i rodbinom koji su se tada nalazili u Tuzlansko-podrinjskom kantonu ili inostranstvu. Kakvo je bilo Vaše iskustvo s tim?

POTPITANJA

70a. Da li ste bili u kontaktu sa ljudima koji tada nisu živjeli u Srebrenici?

70b. (Ako 'Ne') Kako je to bilo za Vas?

70c. (Ako 'Da') Kako ste bili u kontaktu?

70d. S kim ste bili u kontaktu?

70e. Kako je to bilo za Vas?

71. Postoji li još neka specifična situacija koju biste željeli podijeliti s nama?

72. Mnogi ljudi su rekli da su imali zdravstvenih problema i da nisu imali lijekove koji su im bili potrebni. Ako se sjećate, možete li opisati kakvo je to iskustvo bilo za Vas i članove Vaše porodice?

POTPITANJA

72a. Da li ste Vi i Vaša porodica imali lijekove koji su Vam bili neophodni tokom rata?

72b. (Ako 'Ne') Kako ste se liječili?

72c. Da li ste Vi i Vaša porodica bili bolesni ili da li ste se razboljeli tokom rata?

72d. (Ako 'Da') Da li ste dobijali medicinsku pomoć?

72e. Da li ste ikada bili u srebreničkoj ratnoj bolnici?

72f. Kako Vam je bilo u bolnici?

72g. Da li ste Vi ili članovi Vaše porodice bili ranjeni?

72i. (Ako 'Da') Da li ste dobijali medicinsku pomoć za svoju/e ranu/e?

72j. Kako ste se Vi tada osjećali?

73. Holandski mirovnjaci su u februaru 1994. godine zamijenili kanadski bataljon UN-a. Možete li opisati bilo kakvu komunikaciju koju ste Vi ili članovi Vaše porodice imali sa holandskim pripadnicima UN-a u Srebrenici?

74. Da li ste primijetili bilo kakvu razliku između kanadskog i holandskog bataljona?

75. (Ako 'Da') Šta ste primijetili?

76. U tom periodu kada je UN boravio u Srebrenici, stanovnici enklave mogli su razmišljati o socijalnom životu. Možete li opisati kako ste tada provodili Vaše slobodno vrijeme?

77. Mada je tada još uvijek bilo teško, da li je bilo situacija u kojima ste na trenutak mogli biti sretni ili ne?

78. (Ako 'Da') Možete li to ispričati?

79. Da li je postojalo nešto, čega se sada možete sjetiti, a što vam je pomoglo da se tada nosite sa svakodnevnim problemima i teškoćama?

80. (Ako je odgovor 'Da') Možete li objasniti šta je to bilo?

81. Da li je postojalo nešto, čega se možete sada sjetiti, a čemu ste se nadali tokom tog vremena ili ne?

82. Da li biste željeli podijeliti s nama još nešto o čemu, eventualno, nismo razgovarali, a što se dogodilo prije pada Srebrenice?

83. U proljeće 1995. godine stanje se u Srebrenici počelo intenzivno pogoršavati. Šta se tada događalo Vama i Vašoj porodici, možete li to opisati?

POTPITANJA

83a. Šta se tada promijenilo u životu Vaše porodice i stanovnika enklave Srebrenica?

83b. (Ako 'Da') Šta ste primijetili?

83c. Gdje ste bili kada su se izvršeni prvi napadi na Srebrenicu?

84. Možete li opisati kako ste se tada osjećali?

85. Kakve su bile reakcije ljudi koji su se nalazili u mjestu gdje ste Vi živjeli?⁴

86. Prije pada Srebrenice, ljudi su počeli bježati na područja koja su smatrali sigurnim. Želio/željela bih Vam postaviti nekoliko pitanja o tome, ako se slažete. Možete li opisati šta se tada dogodilo Vama i Vašoj porodici?

POTPITANJA

86a. Možete li opisati šta se dešavalo od 10. jula 1995. godine?

86b. Možete li opisati šta se sve dešavalo Vama i Vašoj porodici 11. jula 1995. godine?

86c. Da li ste se tada morali rastati od članova Vaše porodice ili prijatelja?

86d. (Ako je odgovor 'Da') Šta se dogodilo?

86e. (Ako je odgovor 'Da') Kakvo je to iskustvo bilo za Vas?

87. Kada ste morali bježati iz Srebrenice, ko je sve bio sa Vama?

88. Gdje ste se kretali?⁵

⁴Upitnik za kategoriju preživjelih koji su napustili Srebrenicu prije jula 1995. nastavlja se od pitanja #134.

⁵Upitnik za kategoriju Marša smrti nastavlja se od pitanja #109

89. Bili ste u nezamislivoj situaciji i odlučili ste da je za Vas najbolja odluka da odete u Potočare, iako niste sa sigurnošću znali kako će to izgledati. Možete li opisati svoj put od Srebrenice do Potočara?

POTPITANJA

89a. S kim ste tada bili?

89b. Šta ste tada mogli ponijeti sa sobom?

89c. Da li ste mogli ponijeti fotografije i druge važne stvari?

89d. Da li su postojale neke važne stvari koje niste mogli ponijeti, a željeli ste da ih ponesete sa sobom?

89e. (Ako je odgovor 'Da') Koje su to stvari?

89f. Da li je na putu do Potočara bilo situacija koje su bile opasne?

89g. (Ako je odgovor 'Da') Možete li to opisati?

90. Da li biste željeli razgovarati o još nečemu što se tada dogodilo, a o čemu Vas, eventualno, nisam pitao/la ili mi niste uspjeli reći?

91. Možete li opisati šta se dogodilo Vama i Vašoj porodici kada ste stigli u UN-ovu bazu u Potočarima?

POTPITANJA

91a. Gdje ste boravili u Potočarima?

91b. Da li ste Vi i članovi Vaše porodice imali dovoljno hrane i vode za piće? za piće?

91c. Kako ste dolazili do hrane i vode za piće?

92. Većina preživjelih su ispričali da im je prva noć u UN-ovoj bazi bila izuzetno teška. Kakva je ta noć bila za Vas i Vašu porodicu?

POTPITANJA

92a. Da li ste mogli spavati?

92b. Da li Vam je bilo hladno?

93. Sjećate li se još nečega što se konkretno dogodilo te noći, a što biste željeli podijeliti s nama?

94. Šta se dešavalo naredni dan?

POTPITANJA

94a. Da li ste tada vidjeli srpske vojnike kako dolaze u Potočare?

94b. (Ako je odgovor 'Da') Kako je to izgledalo za Vas?

94c. Ako ste nekog od njih prepoznali, koga ste prepoznali?

94d. Da li su Vam tada srpski vojnici bilo šta govorili i da li su Vam prijetili?

94e. (Ako je odgovor 'Da') Možete li opisati šta se dogodilo?

95. Dok ste bili u Potočarima, da li ste imali komunikaciju sa holandskim vojnicima?

96. (Ako je odgovor 'Da') Kako je to bilo?

97. Možete li opisati šta se dešavalo u nastavku Vašeg boravka u Potočarima?

POTPITANJA

97a. Koliko dugo ste Vi i Vaša porodica ostali u Potočarima?

97b. Kakve su bile okolnosti?

97c. Da li je neko iz Vaše porodice bio odvojen?

97d. (Ako 'Da') Ko i možete li opisati šta se dogodilo?

97e. Možete li se sjetiti kako ste se osjećali kada se to dešavalo?

97f. Da li ste vidjeli da su neki Vaši prijatelji ili komšije odvojeni?

97g. (Ako je odgovor 'Da') Ko i možete li opisati šta se dogodilo?

97h. Možete li se sjetiti kako ste se osjećali kada ste vidjeli odvajanja muškaraca i dječaka od njihovih porodica?

98. Možete li opisati svoj put od Potočara do slobodne teritorije?

POTPITANJA

98a. Da li je neko od vojnika ili policajaca ušao u Vaš autobus ili kamion?

98b. (Ako 'Da') Šta se dogodilo?

98c. Da li su tražili novac ili zlato?

98d. Da li ste na tom putu vidjeli negdje zarobljenike (npr. u Sandićima, Kravici, Novoj Kasabi)?

98e. (Ako 'Da') Da li ste prepoznali nekoga?

98f. (Ako 'Da') Koga?

98g. (Ako 'Da') Kako je to bilo za Vas?

99. Da li biste željeli razgovarati i o onome što se dogodilo Vama na putu ka slobodnoj teritoriji, a o čemu Vas, eventualno, nisam pitao/la ili mi niste stigli reći?

100. Kada ste stigli do Tišće, vozilo se zaustavilo. Ako možete da pričate o tome, želio/ la bih da Vam postavim nekoliko pitanja. Možete li opisati šta se dogodilo kada ste tamo stigli?

POTPITANJA

100a. Šta je to čega se sjećate da se dogodilo kada ste izašli iz vozila?

100b. Da li je neko iz Vaše porodice bio odvojen?

100c. (Ako je odgovor 'Da') Ko i možete li opisati šta se dogodilo?

100d. Možete li se sjetiti kako ste se osjećali kada se to događalo?

100e. Da li ste vidjeli da su neki prijatelji ili komšije odvojeni?

100f. (Ako je odgovor 'Da') Ko i možete li opisati šta se dogodilo?

100g. Možete li se sjetiti kako ste se osjećali kada ste vidjeli da se to događa?

101. Da li možete razgovarati i o onome što Vam se dogodilo, a o čemu Vas, eventualno, nisam pitao/la ili mi niste stigli reći?

102. Nakon svega što se dogodilo, uspjeli ste stići na slobodnu teritoriju u Kladanj. Možete li opisati kako ste stigli tamo?

POTPITANJA

102a. Kako ste konačno došli do slobodne teritorije?

103. Kako ste se osjećali kada ste stigli u Kladanj?

104. Gdje ste otišli nakon Kladnja i kako ste tamo stigli?

105. Možete li opisati šta se dogodilo kada ste stigli tamo?

POTPITANJA

105a. Možete li opisati kako ste se osjećali?

105b. Kakvi su bili opšti uslovi gde ste bili?

105c. Gdje ste spavali?

105d. Da li je bila obezbijeđena hrana?

105e. Ako ste morali kuhati, kako je to izgledalo?

105f. Gdje ste se tuširali?

105g. Možete li opisati sanitarne objekte koje ste mogli koristiti?

105h. Kako biste opisali opšte uslove za Vas i Vašu porodicu?

106. Kako ste se osjećali Vi i Vaša porodica u pogledu ove cijele situacije?

107. U tom trenutku čekali ste prve informacije o drugim članovima Vaše porodice. Koji članovi Vaše porodice tada sa Vama nisu stigli na slobodnu teritoriju?

POTPITANJA

107a. Možete li opisati kako ste pokušali doći do prvih informacija?

107b. Da li su ostali članovi porodice stigli dok ste čekali da saznate šta se s njima dogodilo?

107c. (Ako je odgovor 'Da') Ko je to bio?

107d. Kakve su bile okolnosti?

108. Kako je to čekanje izgledalo za Vas?⁶

[Pitanja se nastavljaju za preživjele Marša smrti]

109. Možete li detaljnije opisati Vaš put od Srebrenice do slobodne teritorije? Zahvalan/na sam na svemu što biste željeli podijeliti sa nama. Tokom intervjua moguće su pauze, jer želim da se uvjerim da razumijem sve što govorite. Pažljivo ću slušati, ali su moguće povremene pauze u slučaju eventulanih nejasnoća zbog kojih ćemo postaviti određena pitanja. Da li je to u redu?

⁶Upitnik se nastavlja za one kazivače koji su preživjeli Potočare sa pitanjem #140

110. Možemo li nastaviti razgovor o napuštanju Srebrenice i odlasku u šumu? Možete li opisati momenat napuštanja Srebrenice i Vaše kretanje do Kameničkog brda?

POTPITANJA

- 110a.** Možete li se sjetiti zašto ste odlučili da idete kroz šumu?
- 110b.** Šta ste ponijeli sa sobom?
- 110c.** Da li ste mogli ponijeti fotografije i druge važne stvari?
- 110d.** Da li su postojale stvari koje biste željeli, a niste mogli ponijeti sa sobom?
- 110e.** (Ako je odgovor 'Da') Koje su to stvari?
- 110f.** Koliko ste morali pješaćiti prije nego što ste došli do Jaglića/Šušnjara?
- 110g.** Šta se dogodilo kada ste stigli tamo?
- 110h.** Koliko dugo ste tamo ostali prije nego ste krenuli?
- 110i.** Da li ste bili svjesni prepreka koje su bile pred Vama?
- 110j.** Da li ste na tom putu bili odvojeni od onih s kojima ste krenuli?
- 110k.** (Ako je odgovor 'Da') Kakve su okolnosti bile?
- 110l.** (Ako je odgovor 'Da') Kako je to bilo za Vas?
- 110m.** Možete li opisati napade na kolonu?
- 110n.** (Ako je odgovor 'Da') Da li možete pričati o tome kako ste se tada osjećali?
- 110o.** Da li ste vidjeli ranjene ili ubijene ljude na tom dijelu puta?
- 110p.** (Ako je odgovor 'Da') Da li možete pričate o tome?
- 110q.** (Ako je odgovor 'Da') Kako je Vama sve to izgledalo?
- 110r.** Kako ste se osjećali tada?

111. Da li biste željeli razgovarati i o onome što se dogodilo na tom dijelu puta, a o čemu Vas nisam pitao/la ili mi niste uspjeli reći?

112. Možete li nastaviti svoju priču objašnjavajući šta Vam se dogodilo na Kameničkom brdu?

POTPITANJA

- 112a.** Kako je to bilo?
- 112b.** Znam koliko je teško govoriti o ljudima koji su ubijeni. Možete li se sjetiti ko je tada ubijen ili ranjen?
- 112c.** (Ako je odgovor 'Da') Da li je neko koga poznajete ubijen tamo?
- 112d.** (Ako je odgovor 'Da') Ko je to bio?
- 112e.** (Ako je odgovor 'Da') Kako ste se osjećali nakon toga?

113. To je bila nezamisliva situacija u kojoj ste se nalazili. Sjećate li se kako ste Vi to shvatili?

114. Jeste li se pitali da li ćete preživjeti?

115. Znam da se mnogo ljudi tada moralo predati. Da li ste vidjeli nekoga ko se predao?

- 116.** (Ako je odgovor 'Da') Ko je to bio?
- 117.** Kakvo je bilo to iskustvo za Vas?
- 118.** Da li ste razmišljali o predaji u bilo kom trenutku kada se to događalo?
- 119.** (Ako je odgovor 'Ne') Možete li reći zašto?
- 120.** (Ako je odgovor 'Da') Zbog čega ste tako razmišljali?
- 121.** Da li biste željeli razgovarati i o onome što se dogodilo na tom dijelu puta, a o čemu Vas, eventualno, nisam pitao/la ili mi niste stigli reći?
- 122.** Pretpostavljam da ste u tom trenutku bili iscrpljeni? Možete li pričati o tome?
- 123.** Pretpostavljam da ste tada bili gladni, žedni i uplašeni. Kako ste se tada osjećali?
- POTPITANJA
- 123a.** Kako ste se tada osjećali?
- 123b.** I pored svega što se dešavalo, nastavili ste pješaćiti tri do četiri dana. Da li ste morali više pješaćiti danju ili noću?
- 123c.** Ako ste morali pješaćiti tokom noći, kako ste vidjeli?
- 124.** Da li biste željeli razgovarati i o onome što se dogodilo na tom dijelu puta, a o čemu Vas, eventualno, nisam pitao ili mi niste stigli reći?
- 125.** Gdje ste otišli nakon zasjede i ko je bio sa Vama?
- 126.** Da li možete pričati o Vašim iskustvima nakon zasjede na Kameničkom brdu do dolaska na slobodnu teritoriju?
- POTPITANJA
- 126a.** Koliko Vam je trebalo da dođete do slobodne teritorije?
- 126b.** Kako je to za Vas izgledalo?
- 127.** Da li biste željeli razgovarati i o onome što se dogodilo na tom putu, a o čemu Vas, eventualno, nisam pitao/la ili mi niste stigli reći?

Zahvalan/na sam na svemu što ste podijelili i želim biti siguran/na da sam razumio/la sve što ste rekli. Prije nego što nastavite Vašu priču, želio/željela bih da Vam postavim još nekoliko pitanja kako bih razumio/la sve važne detalje Vašeg iskustva.

128. HRANA

- 128a.** Da li ste imali dovoljno hrane za tako dug put?
- 128b.** Ako ste imali hranu, koliko često i šta ste jeli?
- 128c.** Ako ste imali minimalnu količinu hrane, jeste li je dijelili s drugima?
- 128d.** Ako niste imali minimalnu količinu hrane, kako ste preživljavali?
- 128e.** Kako ste se osjećali zbog nedostatka hrane i osnovnih uslova za preživljavanje?

129. VODA

- 129a.** Da li ste imali dovoljno vode za piće?
- 129b.** (Ako 'Da') Opišite koliko ste imali i kako ste je uspijevali pronaći?
- 129c.** (Ako je odgovor 'Ne') Možete li to opisati?
- 129d.** (Ako je odgovor 'Ne') Kako je to bilo za Vas?

130. ODJEĆA/OBUĆA

- 130a.** Da li ste imali adekvatnu odjeću i obuću?
- 130b.** (Ako je odgovor 'Ne') Možete li objasniti kakva je to bila situacija za Vas?

131. SAN

- 131a.** Ako niste dovoljno spavali, kako ste se nosili s tim?

132. BRIGA O PORODICI

- 132a.** Možete li se sjetiti konkretnih trenutaka na tom putu kada ste razmišljali o Vašoj porodici?

133. STRAH

- 133a.** Opisali ste veoma traumatično putovanje koje je bilo zastrašujuće. Možete li pričati o tome koliko ste bili uplašeni, možete li opisati taj strah?

MJESTA BORAVKA I SPAJANJE PORODICE

134. Preživjeli ste zastrašujuće momente na tom putu i stigli ste do slobodne teritorije. Tako sam zahvalan/na na Vašoj odlučnosti da ispričate Vašu tešku priču. Možemo li Vam postaviti nekoliko pitanja o tome šta se desilo nakon toga?

135. (Ako je odgovor 'Da') Koliko dugo ste ostali tamo gdje ste prvo stigli kada ste došli na slobodnu teritoriju?

136. Možete li opisati šta se dogodilo kada ste otišli odatle?

POTPITANJA

- 136a.** Gdje ste se preselili?
- 136b.** Da li ste morali mijenjati mjesto boravka jednom ili više puta?
- 136c.** Kakvi su bili uslovi života na tim mjestima?

137. Kako ste se osjećali kada ste morali da se selite?

138. Na koji način ste tada obnovili svoj život? Šta ste sve morali poduzeti?

139. Stigli ste na slobodnu teritoriju kada niste znali ko je još u Vašoj porodici mogao preživjeti. Možete li pričati o tome kako je izgledala potraga za nestalim članovima Vaše porodice?

POTPITANJA

139a. Ako ste se ponovo spojili sa Vašom porodicom, koji članovi Vaše porodice su bili tamo, a koji nisu?

139b. Kako je došlo do ponovnog spajanja?

139c. Kako je to izgledalo za Vas i članove Vaše porodice?

140. Da li biste željeli razgovarati i o onome iz tog perioda Vašeg života za što Vas, eventualno, nisam pitao/la ili mi niste stigli reći?

141. U tom periodu, potpisan je Dejtonski sporazum kojim je rat zvanično okončan. Sjećate li se kako ste za to čuli i kakva je bila Vaša reakcija na takvu informaciju?

142. Nekoliko godina nakon Dejtona, 1998. godine otkrivene su prve masovne grobnice, a kasnije su pronađene i mnoge druge. Pronađeno je na hiljade ljudskih ostataka. Da li mogu o tome da Vam postavim nekoliko pitanja?

143. Iz predintervjua smo saznali da Vam je/su ubijen/ubijeni član/članovi Vaše porodice (imena i srodstvo iz predintervjua). Je li tako? Imate li još nekoga ko Vam je ubijen, a da nismo saznali tokom predintervjua?

[Pitanja #144-149 treba postaviti onima koji su izgubili članove porodice]

[Pređite na pitanje #157 za one koji NISU izgubili članove porodice]

144. Nakon svega što ste preživjeli, pred sobom ste imali još jedan bolan proces kada je započela DNK identifikacija. Da li ste Vi ili članovi Vaše porodice dali uzorke krvi za zvaničnu DNK identifikaciju?

145. (Ako je odgovor 'Ne') Možete li se sjetiti zašto ne?

146. (Ako odgovor 'Da') Kako je za Vas izgledao taj proces?

147. Dok ste čekali da vidite da li će Vaši voljeni biti identifikovani, bilo je to vrijeme neizvjesnosti, iščekivanja i straha. Nije bilo lako čekati kada ne znate koliko će to trajati. Želio/željela bih da Vam postavim još nekoliko pitanja o tome, počevši od toga da li su Vaši najmiliji identifikovani?

148. (Ako je odgovor 'Ne') Kako se Vi osjećate dok još uvijek čekate?

149. (Ako je odgovor 'Da') Možete li opisati taj proces, kako ste to saznali?

POTPITANJA

149a. Kako ste saznali da su ubijeni?

149b. Da li ste prošli kroz zvaničnu identifikaciju u Tuzli?

149c. Znate li okolnosti njihove smrti?

149d. (Ako je odgovor 'Da') Kako ste saznali?

149e. Ko Vas je podržavao u to vrijeme?

[Pitanje za sve čiji su članovi porodice identifikovani]

150. Kako ste se osjećali kada ste saznali za njihovu sudbinu?

[Nastavite pitati #151-156 za one koji su izgubili članove porodice]

151. Pričali ste o veoma teškim detaljima iz života Vaših najmilijih kojih više nema. Znamo da su oni mnogo više od samih imena i priča o njihovoj smrti. Želio/željela bih da Vam o tome postavim nekoliko pitanja. Možete li opisati kako su on/ona izgledali?

152. Kakva je bila njegova/njena/njihova ličnost?

153. Šta Vam se najviše svidjelo kod njega/nje/njih?

154. Koja su Vaša omiljena sjećanja na njega/nju/njih?

155. Šta Vam najviše nedostaje kod njega/nje/njih?

156. Po čemu najviše želite da on/ona/oni/ ostanu upamćeni?

[Preostala pitanja postavite svima]

157. Preživjeli ste ono što je nezamislivo, a ipak ste smogli snage da počnete Vaš život ispočetka. Možete li opisati kako je izgledao Vaš život od kraja rata do danas?

POTPITANJA

157a. Kako ste dolazili do novca koji je bio potreban za preživljavanje Vaše porodice?

157b. Da li ste se vratili tamo gdje ste živjeli prije rata?

157c. (Ako je odgovor 'Ne') Postoji li razlog zašto se niste vratili?

157d. Kako je bilo nastaviti život u izbjeglištvu?

157e. (Ako je odgovor 'Da') Možete li opisati proces povratka?

157f. Možete li opisati kako Vam je bilo vratiti se Vašoj kući?

157g. (Ako odgovara uzrastu) Da li ste nastavili školovanje?

158. Pričali ste o Vašem životu i događajima koji su bili za Vas traumatični pa ste opisali kako je sve to izgledalo. Možete li pričati o bilo kakvim psihološkim poteškoćama koje možda još uvijek osjećate?

POTPITANJA

158a. (Ako je odgovor 'Da') Da li imate strategiju/način kojim Vam olakšava da se nosite/suočite sa onim što ste preživjeli?

158b. Da li ste u bilo kom trenutku imali pristup psihološko medicinskim ustanovama?

158c. (Ako je odgovor 'Ne') Da li biste željeli taj pristup?

158d. (Ako je odgovor 'Da') Da li ste odlučili koristiti ove usluge?

158e. (Ako je odgovor 'Ne') Možete li nam reći zbog čega?

158f. (Ako je odgovor 'Da') Koliko Vam je to pomoglo?

159. Bez obzira na sve poteškoće na koje ste naišli i sa kojima ste se suočili, Vi ste danas ovdje nakon toliko godina i pričate Vašu priču za šta je potrebno mnogo hrabrosti i izdržljivosti. Na kraju, da li možete da odgovorite na još samo nekoliko pitanja?

160. Kada razmišljate o Vašem današnjem životu, kako biste ga opisali?

161. Postoji li još nešto što biste željeli dodati, a o čemu Vas, eventulano, nisam pitao/ la ili mi niste stigli reći?

162. Na kraju, želite li možda podijeliti neku poruku sa onima koji će učiti iz Vaše priče?

Želim Vam zahvaliti što ste odvojili vrijeme da danas podijelite sa nama Vašu životnu priču.

INTERVJU USMENE HISTORIJE

Dječiji upitnik (za osobe rođene od 1982-1987.)

Produkcija:

Broj intervjuja:

Ime i prezime kazivača:

Datum rođenja:

Mjesto rođenja:

Intervjuer:

Datum intervjuja:

Mjesto intervjuja:

Dobar dan _____, dobro došli na intervju usmene historije koji će biti arhiviran u Memorijalnom centru Srebrenica.

1. Koncept ovog intervjuja se sastoji od pitanja koja se odnose na Vaše životno iskustvo, a sve kako biste mogli ispričati Vašu priču. Znam da bi ovo ponekad moglo biti teško i zahvalan/na sam na svemu što biste željeli podijeliti sa nama. Niste obavezni da govorite o nečemu što je za Vas suviše neprijatno, a svakako da imate mogućnost da kažete i ono što, eventualno, nije obuhvaćeno našim pitanjima. Tokom intervjuja, planirane su povremene pauze jer želim da se uvjerim da razumijem sve što govorite. Pažljivo ću slušati sve što govorite, a zbog, eventualnih, nejasnoća pojedinih detalja Vaše priče postoji mogućnost da konkretizujemo pitanja kako bi Vaša priča bila u potpunosti jasna i razumljiva. Da li je to u redu? Možemo li početi ovaj intervju?

Vaši odgovori na naša pitanja nisu vremenski ograničeni.

2. Možete li se ukratko predstaviti?

POTPITANJA

2a. Kada i gdje ste rođeni?

2b. Možete li opisati mjesto gdje ste rođeni?

3. Sada bih Vam postavio/la nekoliko pitanja o Vašoj porodici. Kakav je bio život Vaše porodice?

POTPITANJA

3a. Koliko članova je brojala Vaša porodica?

3b. Možete li mi reći njihova imena?

3c. Čime se bavila Vaša porodica?

4. Sada bih želio/željela da Vam postavim nekoliko konkretnih pitanja o Vašem odgoju u porodici, ako se slažete. Možete li mi reći šta je u tom smislu značilo biti dobra osoba?

POTPITANJA

Kako ste porodično edukovani da tretirate:

- 4a.** Vaše komšije?
- 4b.** Starije osobe?
- 4c.** Osobe različitih nacionalnosti?
- 4d.** Osobe različitih religija?
- 4e.** Osobe sa invaliditetom?
- 4f.** Osobe koji su u slabijem finansijskom i egzistencijalnom položaju od Vas?
- 4g.** Osobe koji su bile maltretirane i marginalizovane?
- 4h.** Životinje?

5. Razgovarali smo o Vašoj porodici, a sada bih volio/voljela da čujem kakva su Vaša iskustva iz osnovne škole, ako se s tim slažete. Ako ste pohađali školu, možete li reći kakvo je to bilo iskustvo za Vas?

POTPITANJA

- 5a.** Koliko ste pohađali razreda?
- 5b.** Šta se desilo pa niste završili osnovnu školu?
- 5c.** Da li Vam se dopadalo ili ne pohađanje školske nastave?
- 5d.** Da li je bilo školskih događaja na kojima ste učestvovali?
- 5e.** (Ako je odgovor 'Da') Kako Vam je bilo učestvovati u tim događajima?
- 5f.** Kako ste putovali u školu i vraćali se kući?
- 5g.** Šta ste jeli kada ste bili u školi?

6. Cijenim to što govorite o Vašim školskim iskustvima. Imam nekoliko vrlo konkretnih pitanja koja bih Vam želio/željela postaviti. Šta ste učili o Drugom svjetskom ratu u školskim predmetima?

7. Osim toga što ste učili u školi, možete li se sjetiti neke priče koju Vam je porodica pričala o Drugom svjetskom ratu?

8. Postoji li još nešto o školi što biste željeli podijeliti sa nama?

9. Shvatio/la sam kako Vam je bilo u školi. Želio/željela bih razgovarati o tome kako je to bilo kada ste se iz škole vratili kući. Kada se školski dan završi, mnogi ljudi su imali kućne poslove i zadatke. Možete li mi reći kako je to izgledalo u Vašem domu?

POTPITANJA

- 9a.** Kako Vam je bilo kada ste se vratili iz škole?
- 9b.** Opišite kako je bilo raditi domaću zadaću i da li Vam je neko pomogao u tome?
- 9c.** Osim školskih obaveza, koje ste druge poslove imali?
- 9d.** Koliko ste imali godina kada ste počeli raditi te poslove?
- 9e.** Možete li opisati koji su poslovi bili teški, a koji su bili laki?

10. Razgovarali smo o Vašim poslovima i domaćim zadacima. Zanima me šta ste još radili u slobodno vrijeme. Možete li mi reći nešto više o tome?

POTPITANJA

10a. Da li ste imali omiljene dječije igre koje ste igrali?

10b. S kim ste se igrali?

10c. Jeste li imali hobije?

11. Kada razmislite o svemu tome, postoje li neke posebno sretne uspomene kojih se sjećate?

12. Da li možete da pričate i o nekim tužnim uspomenama koje možda imate?

13. Pohađali ste osnovnu školu. Možete li govoriti o detaljima Vašeg daljeg obrazovanja?

14. Govorili ste o Vašoj porodici, školi i kućanskim poslovima, ali ono o čemu još nismo razgovarali je uloga religije i etničke pripadnosti. Želio/željela bih da Vam postavim neka pitanja o tome, ako se slažete. Možete li opisati da li je i kakvu ulogu imala religija u Vašoj porodici?

POTPITANJA

14a. Da li je vaša porodica bila religiozna?

14b. Da li ste kao dijete išli u mekteb?

15. Kada ste odrastali, kakvi su bili odnosi između različitih etničkih grupa?

POTPITANJA

15a. Da li su osobe drugih etničkih pripadnosti živjeli u Vašem susjedstvu. Kojoj su etničkoj grupi pripadali?

15b. Da li je neko od Vaših prijatelja ili drugova pripadao drugoj etničkoj grupi? (Ako je odgovor 'Da') Kojoj su etničkoj grupi pripadali?

15c. Možete li opisati Vašu komunikaciju sa tim prijateljima i drugovima iz školskog razreda?

16. O početku rata teško je govoriti. Kada je počeo rat imali ste _____ godina. Možete li se sjetiti šta se tada dogodilo Vama i Vašoj porodici?

POTPITANJA

16a. Kada je počeo rat da li ste Vi i Vaša porodica imali dovoljnu količinu hrane?

16b. Da li ste imali obezbijedenu odjeću i obuću neophodnu za normalan život?

16c. Šta je sa ostalim osnovnim životnim potrebama?

16d. Kada je počeo rat, možete li opisati koje su to bile sve opasnosti s kojima ste se tada suočavali?

17. Možete li se sjetiti kako Vam je bilo u tom periodu?

18. Naredna pitanja se odnose na teške momente Vašeg života. Tokom rata ljudi su ubijani i umirali su nakon patnji u nehumanim i necivilizovanim uslovima za život. Da li Vam možemo postaviti neka pitanja o tome? (Ako može) Ako ste poznavali nekoga ko je poginuo tokom 1992. ili 1993., možete li mi reći ko su oni bili i šta se dogodilo?

POTPITANJA

18a. Gdje ste bili kada su oni poginuli?

18b. Možete li opisati kako ste se tada osjećali?

19. Tokom tog teškog perioda, kada su ljudi počeli da ginu, imali ste i druge ozbiljne poteškoće, kao što su nestašica osnovnih životnih potrepština. Možete li mi reći da li ste Vi i Vaša porodica imali dovoljne količine hrane i elementarne uslove za život?

POTPITANJA

19a. Na koje ste sve načine u tom periodu dolazili do hrane i drugih potrepština?

20. Možete li se sjetiti kakav je to bio period za Vas i Vašu porodicu?

21. Istovremeno, mnogi ljudi su se tada suočili s teškim iskustvom protjerivanja iz svojih domova i postali su izbjeglice. Ako Vam se to dogodilo, da li o tome možete pričati?

[Ako Ne, pređite na pitanje #29]

POTPITANJA

21a. Možete li opisati šta se dogodilo i gdje ste otišli?

21b. Možete li razgovarati o tome kako je to izgledalo?

21c. Da li se sjećate najtežih momenata kada ste morali napustiti kuću, kako ste to desilo?

21d. Možete li opisati kako ste nakon toga pronašli smještaj u mjestu u koje ste izbjegli?

21e. Da li Vam je neko pomogao? (Ako 'Da') Ko i kako?

21f. Ako Vam je neko pomogao (ili nije), kako ste se osjećali nakon toga?

22. Da li ste imali stoku?

23. (Ukoliko je odgovor 'Da') Šta im se dogodilo kada ste morali da napustite svoju kuću?

24. Kako ste se osjećali nakon toga?

25. Da li ste sa sobom mogli ponijeti stvari koje su za Vas i Vašu porodicu imale posebnu vrijednost i značaj?

- 26.** (Ako je odgovor 'Da') Šta ste uspjeli da ponesete sa sobom?
- 27.** Šta ste morali ostaviti?
- 28.** Kako je bilo bez tih stvari?
- 29.** Možete li opisati kako ste uspjeli ostati u Vašem domu?
- 30.** Svi su živjeli u UN-ovoj enklavi i to je bio veoma težak period. Zahvalan/na sam na svemu što ste do sada podijelili sa nama. U nastavku intervjua imamo još nekoliko pitanja. Tokom intervjua, moguće su povremene pauze, jer želim biti siguran/na da razumijem sve što govorite. Pažljivo ću slušati, ali možda budem morao/la da na određenim dijelovima intervjua pauziram kako bi se otklonile sve eventualne nejasnoće. Da li je to u redu?
- 31.** Moje sljedeće pitanje se odnosi na snabdijevanje hranom Vaše porodice u enklavi. Možete li mi reći nešto više o tome?
- 32.** Razgovarali smo o hrani, a sada slijede pitanja o vodi. Pristup vodi za piće i vodi potrebnoj na sve druge načine, bio je otežan. Možete li opisati kako ste se Vi i Vaša porodica suočili sa problemima pristupa vodi za piće, kuhanje, sanitarne uslove i higijenu?
- 33.** Postojale su i druge stvari koje su ljudima bile tada potrebne. Htio/la bih da Vas pitam o tim stvarima. Možete li opisati šta ste imali ili niste imali za ličnu higijenu (na primjer, pastu za zube, sapun, toalet papir, proizvode za žensku higijenu)?
- 34.** Kako ste se Vi i Vaša porodica snalazili za odjeću i obuću?
- 35.** Tada je, također, bilo mnogo ljudi kojima je bio potreban adekvatan smještaj. Možete li opisati uslove u kojima ste Vi i vaša porodica živjeli u to vrijeme?
- 36.** Među najtežim momentima tokom opsade bilo je granatiranje. Možete li opisati utjecaj granatiranja na Vas i Vašu porodicu?
- 37.** Možete li Vi opisati kako ste to doživjeli?
- 38.** U aprilu 1993. godine, dogodio se još jedan događaj kojeg se sjećaju svi koji su živjeli u enklavi. Govorim o masakru na školskom igralištu u Srebrenici. Možete li opisati kako se sjećate tog događaja?
- POTPITANJA
- 38a.** Gdje ste bili kada se to dogodilo?
- 38b.** Možete li opisati šta se tada dogodilo?
- 38c.** Da li je neko od članova Vaše porodice ili prijatelja ranjen ili ubijen na školskom igralištu?
- 38d.** (Ako 'Da') Možete li opisati kako je Vama bilo tada?

39. Četiri dana nakon masakra na školskom igralištu, Vijeće sigurnosti UN-a je donijelo Rezoluciju kojom se Srebrenica formalno proglašava kao „Sigurno područje“. Možete li razgovarati o tome kako ste to tada doživjeli?

40. Ubrzo nakon dolaska UN-a, škole su ponovo otvorene. Kako je to uticalo na Vas?

41. Da li se školska nastava prije rata razlikovala u odnosu na onu koja se održavala tokom rata?

42. Mnogi ljudi su rekli da su imali zdravstvenih problema i da nisu imali lijekove koji su im bili potrebni kada su bili bolesni. Ako se sjećate, možete li opisati kakvo je to iskustvo bilo za Vas i članove Vaše porodice?

POTPITANJA

42a. Da li ste Vi i Vaša porodica imali lijekove koji su vam bili neophodni tokom rata?

42b. (Ako 'Ne') Kako ste se liječili?

42c. Da li ste Vi i Vaša porodica bili bolesni ili da li ste se razboljeli tokom rata?

42d. (Ako 'Da') Da li ste dobili medicinsku pomoć?

42e. Da li ste ikada bili u srebreničkoj ratnoj bolnici?

42f. Kako Vam je bilo u bolnici?

42g. Da li ste Vi ili članovi Vaše porodice bili ranjeni?

42i. (Ako 'Da') Da li ste dobili neophodnu medicinsku pomoć?

42j. Kako ste se Vi tada osjećali?

43. U tom periodu kada je UN boravio u Srebrenici, stanovnici enklave mogli su razmišljati o socijalnom životu. Možete li opisati kako ste tada provodili Vaše slobodno vrijeme?

44. Da li biste željeli podijeliti sa nama još nešto o čemu, eventualno, nismo razgovarali, a što se dogodilo prije pada Srebrenice?

45. U proljeće 1995. godine stanje se u Srebrenici počelo intenzivno pogoršavati. Šta se tada događalo Vama i Vašoj porodici, možete li to opisati?

POTPITANJA

45a. Šta se tada promijenilo u životu Vaše porodice i stanovnika enklave Srebrenica?

45b. (Ako 'Da') Šta ste primijetili?

45d. Ako se sjećate, gdje ste bili kada su se desili prvi napadi na Srebrenicu?

46. Možete li opisati kako ste se tada osjećali?

47. Kakve su bile reakcije ljudi koji su se nalazili u mjestu gdje ste Vi živjeli?

48. Prije pada Srebrenice ljudi su počeli bježati na područja koja su smatrali sigurnim. Želio/željela bih da Vam postavim nekoliko pitanja o tome, ako se slažete. Možete li opisati šta se tada dogodilo Vama i Vašoj porodici?

POTPITANJA

48a. Možete li opisati šta se dešavalo od 10. jula 1995. godine?

48b. Možete li opisati šta se sve dešavalo Vama i Vašoj porodici 11. jula 1995. godine?

48c. Da li ste se tada morali rastati od članova Vaše porodice ili prijatelja?

48d. (Ako je odgovor 'Da') Šta se dogodilo?

48e. (Ako je odgovor 'Da') Kakvo je to iskustvo bilo za Vas?

49. Kada ste morali napustiti Srebrenicu, ko je sve bio sa Vama?

50. Bili ste u nezamislivoj situaciji i odlučili ste da je Vaša najbolja odluka da odete u Potočare, iako niste sa sigurnošću znali kako će to izgledati. Možete li opisati svoj put od Srebrenice do Potočara?

POTPITANJA

50a. Šta ste tada mogli ponijeti sa sobom?

50b. Da li ste mogli da ponesete fotografije i druge važne stvari?

50c. Da li su postojale neke važne stvari koje niste mogli ponijeti, a željeli ste da ih ponesete sa sobom?

50d. (Ako je odgovor 'Da') Koje su to bile stvari ?

50e. Da li je na putu do Potočara bilo situacija koje su bile opasne ili zastrašujuće?

50f. (Ako je odgovor 'Da') Možete li to opisati?

51. Da li biste željeli razgovarati o još nečemu što se tada dogodilo, a o čemu Vas, eventualno, nisam pitao/la ili što mi niste uspjeli reći?

52. Možete li opisati šta se dogodilo Vama i Vašoj porodici kada ste stigli u UN-ovu bazu u Potočarima?

POTPITANJA

52a. Gdje ste boravili u Potočarima?

52b. Da li ste Vi i članovi Vaše porodice imali dovoljno hrane i vode za piće?

52c. Kako ste dolazili do hrane i vode za piće?

53. Većina preživjelih su ispričali da im je prva noć u UN-ovoj bazi bila izuzetno teška. Kakva je ta noć bila za Vas i Vašu porodicu?

POTPITANJA

53a. Da li ste mogli spavati?

53b. Da li Vam je bilo hladno?

54. Sjećate li se još nečega što se konkretno dogodilo te noći, a što biste željeli podijeliti sa nama?

- 55.** Šta se dešavalo naredni dan?
- 56.** Možete li opisati šta se dešavalo u nastavku Vašeg boravka u Potočarima?
- 57.** U Potočarima se tada dešavao neviđeni kaos. Možete li opisati kako ste se Vi osjećali kada ste boravili u UN-ovoj bazi?
- 58.** Možete li opisati svoj put od Potočara do slobodne teritorije?
- 59.** Da li biste željeli razgovarati i o onome što se dogodilo Vama na putu ka slobodnoj teritoriji, a o čemu Vas, eventualno, nisam pitao/la ili mi niste stigli reći?
- 60.** Na tom putu ste zaustavljeni u mjestu Tišča. Možete li pričati o tome. Možete li opisati šta se dogodilo kada ste tamo stigli?
- 61.** Da li možete razgovarati i o onome što Vam se dogodilo, a o čemu Vas, eventualno, nisam pitao/la ili mi niste stigli reći?
- 62.** Nakon svega što se dogodilo, uspjeli ste stići na slobodnu teritoriju u Kladanj. Možete li opisati kako ste stigli tamo?
- 63.** Šta se dogodilo nakon što ste otišli iz Kladnja? Gdje ste otišli?
- 64.** Preživjeli ste zastrašujuće momente na tom putu i stigli ste do slobodne teritorije. Tako sam zahvalan/na na Vašoj odlučnosti da ispričate Vašu tešku priču. Možemo li Vam postaviti nekoliko pitanja o tome šta se desilo nakon toga?
- 65.** Gdje ste živjeli Vi i Vaša porodica?
- 66.** S kim ste živjeli?
- 67.** Kako ste se prilagodili uslovima života u novom mjestu boravka?
- 68.** Da li ste imali sve što Vam je bilo potrebno? Ako niste, šta Vam je nedostajalo?
- 69.** Da li su članovi Vaše porodice nestali nakon pada Srebrenice? (Ako je odgovor 'Da') Koji član ili članovi porodice su tada nestali?
- 70.** (Ako je odgovor 'Da') Možete li da pričate o tome? Kako ste sve to doživjeli?
- 71.** Možete li se sjetiti kada je potpisan Dejtonski mirovni sporazum kojim je zvanično okončan rat?
- 72.** (Ako 'Da') Da li se sjećate kako ste se Vi i Vaša porodica tada osjećali kada ste saznali za sve to?

73. Iz predintervjua smo saznali da ste izgubili člana ili članove Vaše porodice (imena i srodstvo iz predintervjua). Je li tako? Ima li još neko koga ste izgubili, a da nismo saznali tokom predintervjua?

[Sljedeća pitanja treba postaviti onima koji su izgubili članove porodice #74 - 76. Ako nisu, idite na pitanje #84]

74. Da li je Vaša porodica učestvovala u procesu DNK identifikacije? (Ako 'Da') Možete li opisati šta se dogodilo?

75. Da li je neko od Vaših nestalih članova porodice identifikovan? (Ako 'Da') Ko?

76. Možete li opisati kako ste se osjećali kada ste saznali za njihovu sudbinu?

77. Pričali ste o veoma teškim detaljima iz života Vaših najmilijih kojih više nema. Znamo da su oni mnogo više od samih imena i priča o njihovoj smrti. Želio/željela bih da Vam o tome postavim nekoliko pitanja.

78. Možete li opisati kako su on/ona/oni izgledali?

79. Kakva je bila njegova/njena/njihova ličnost?

80. Šta vam se najviše dopalo kod njega/nje/njih?

81. Koje su Vaše omiljene uspomene na njega/nju/njih?

82. Šta Vam najviše nedostaje kod njega/nje/njih?

83. Po čemu najviše želite da on/ona/oni ostanu upamćeni?

84. Preživjeli ste ono što je nezamislivo, a ipak ste smogli snage da počnete Vaš život ispočetka. Možete li opisati kako je izgledao Vaš život od kraja rata do danas?

85. Pričali ste o Vašem životu i događajima koji su bili za Vas traumatični te ste opisali kako je sve to izgledalo. Možete li pričati o bilo kakvim psihološkim poteškoćama koje možda još uvijek osjećate?

POTPITANJA

85a. (Ako je odgovor 'Da') Na koji način sebi olakšavate suočavanje sa onim što ste preživjeli?

85b. Da li ste u bilo kom trenutku dobijali pomoć psihološko-medicinskih ustanova?

85c. (Ako je odgovor 'Ne') Da li biste željeli da dobijete takvu vrstu ljekarske pomoći?

85d. (Ako je odgovor 'Da') Da li ste odlučili koristiti takve usluge?

85e. (Ako je odgovor 'Ne') Možete li reći zašto?

85f. (Ako je odgovor 'Da') Koliko Vam je sve to pomoglo?

86. Bez obzira na sve poteškoće na koje ste naišli i sa kojima ste se suočili, Vi ste danas ovdje nakon toliko godina, i pričate Vašu priču o svemu što ste preživjeli, za šta je potrebno mnogo hrabrosti i izdržljivosti. Na kraju, da li možete da odgovorite na još samo nekoliko pitanja? Kada razmišljate o Vašem današnjem životu, kako biste ga opisali?

87. Postoji li još nešto što biste željeli dodati, a o čemu Vas, eventulano, nisam pitao/ la ili mi niste stigli reći?

88. Na kraju, želite li možda podijeliti neku poruku sa onima koji će učiti iz Vaše priče?

Želim Vam se zahvaliti što ste odvojili vrijeme da danas podijelite sa nama Vašu životnu priču.

NAKON INTERVJUA

Nakon intervjua, intervjuer će ugostiti kazivača. Srdačno će razgovarati s njim te mu ponuditi osvježenja. Intervjuer treba procijeniti da li se kazivač osjeća dobro i mora poduzeti sve što je potrebno u slučaju da se pojave određeni zdravstveni problemi. Intervjuer se, također, treba pobrinuti za organizaciju prijevoza kojim će se kazivač vratiti kući.

Naredni dan, intervjuer treba telefonski kontaktirati kazivača da provjeri kakvo mu je zdravstveno stanje i da odgovori na sva njegova eventualna pitanja.

Obrada video materijala intervjua

Prije obrade video materijala intervjua, sudionici potpisuju izjavu o povjerljivosti.

Izjave o povjerljivosti Prepisivači, prevodioci i urednici

IZJAVA O POVJERLJIVOSTI PODATAKA

Kao volonter Memorijalnog centra Srebrenica (SMC) svjestan sam da su podaci koje sam ovlašten transkribovati/prevesti/urediti, za potrebe Projekta usmene historije, povjerljivi.

Lične podatke kazivača, koji tokom rada na ovom projektu postanu dostupni, neću otkrivati niti ih na bilo koji drugi način učiniti dostupnim trećim osobama koje za to nisu ovlaštene od strane SMC-a. Poduzet ću sve potrebne mjere za zaštitu povjerljivosti podataka, uključujući njihovo sigurno pohranjivanje na računaru. Slažem se da ću slijediti sve SMC protokole i druge upute povezane s ovim projektom.

Smatrat ću se odgovornim u slučaju bilo kakvih etičkih ili zakonskih kršenja predviđenih procedura i spreman sam prihvatiti sve eventualne posljedice.

Ova Izjava je sačinjena isključivo u svrhu zaštite Memorijalnog centra Srebrenica i kazivača projekta Usmena historije od neovlaštenog korištenja povjerljivih informacija.

Pročitao sam ovu Izjavu u cijelosti i saglasan sam poštovati ova pravila povjerljivosti.

Potpis volontera

Odštampano ime volontera

Datum

Nakon završetka intervjua, tehnički tim mora pregledati sve datoteke, a posebno kvalitet video i audio zvuka. Ako se utvrdi da je tehnički zadovoljavajući, intervju se označava i kopira te se izrađuju rezervne kopije koje se pohranjuju u skladu sa utvrđenim protokolima.

Tonski zapis intervjua zatim se transkribuje na bosanski jezik od strane člana kvalifikovanog tima transkriptora. Drugi transkriptor zatim provjerava transkript u odnosu na tonski zapis, primjenjujući pravila transkripcije u projektu usmene historije.

Drugi transkriptor piše sažetak intervjua na jednoj stranici na osnovu primjera sažetka iz projekta usmene historije.

Nakon što je intervju transkribovan, potvrđen i sažet, dodaje se u elektronski dosije kazivača. Transkript se potom prevodi na engleski i druge jezike od strane člana kvalifikovanog tima prevodilaca. Prijevod zatim uređuje lektor kojem je taj jezik maternji i dodaje se u elektronski dosije kazivača.

Video fajlovi se zatim pripremaju za titlove na engleskom i drugim jezicima. Kvalifikovani tim radnika pravi SRT fajlove za svaki video koje zatim potvrđuje drugi član tima. SRT fajl se zatim dodaje elektronskom dosijeu kazivača.

Završna faza obrade materijala intervjua je indeksiranje. Ovaj korak je neophodan da bi ovi intervjui mogli bili dostupni u naučnim istraživanjima koja su zasnovana na različitim temama, iskustvima, lokacijama, pojedincima i njihovim životnim sudbinama. Indeksiranje vrši član kvalifikovanog tima indeksera.

Memorisani fajlovi su dostupni i mogu ih ustupiti uposlenici SMC-a za istraživačke i obrazovne svrhe pridržavajući se procesa prijave i odobravanja.

Detaljne informacije o svim gore navedenim procesima mogu se naći u Priručniku obuke za intervju usmene historije.

"Metodologija je pažljivo osmišljena i vjerno odražava ozbiljnost, profesionalnost projekta te posvećenost Memorijalnog centra Srebrenica stručnim, naučnim, društvenim i višim ciljevima. Ona će predstavljati nezaobilazan priručnik za sve buduće aktere sličnih projekata."

dr.sc. Mirsad Kunić

"Projekt usmene historije pažljivo je koncipiran, uključujući proces istraživanja s kulturološki prilagođenim pitanjima, u skladu s područjem na kojem je genocid počinjen i traumama žrtava, uz prethodnu pisanu saglasnost učesnika. Ovaj protokol predstavlja prvi takav projekat u bivšoj Jugoslaviji, razvijen uz međunarodnu saradnju i recenziran od strane akademskih radnika iz Bosne i Hercegovine i inostranstva."

dr.sc. Emir Suljagić

MEMORIJALNI
CENTAR
SREBRENICA